

LJUBLJANA, dne 15. novembra 1909.

POPOTNIK

▷ Pedagoški in znanstven list. ◁

Letnik XXX.

Štev. 11.

VSEBINA:

1. H. Čok: Znanstvo in šolstvo v Italiji	321
2. Janko Polák: Silhuete	325
3. Val. Pulko: Kako naj se pouk v geometričnem oblikoslovju preosnovi na naših ljud- skih šolah, da bo ustrezal današnjim zahtevam?	334
4. Dragotin Humek: Jesenski izprehodi in otroška zabava	342
5. Erzé: Repatice ali kometi	346
6. Književno poročilo	349
7. Razgled: Listek 350 — Pedagoški paberki 351 — Kronika	351

Last in založba

„Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

„Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

„Učiteljska tiskarna“

last „Učiteljskega tiskovnega društva“,
registr. zadruga z omejenim jamstvom

v Ljubljani, Gradišče št. 4

priporoča slavnim krajnim šol. svetom,
šolskim vodstvom in učiteljstvu

uradne tiskovine

iz svoje zaloge.

Ceniki se pošiljajo na zahtevo zastonj. Ÿ Po-
strežba točna. Ÿ Tudi vse tiskovine za župan-
stva ima tiskarna po zmernih cenah v zalogi.

Tiskarna sprejema vsa v tiskarsko stroko spadajoča
dela ter jih izvršuje okusno in po solidnih cenah.

Izvrševanje tiskovin v enobarvnem in večbarv-
nem tisku. Ÿ Tiskanje muzikalij in časopisov.

LITOGRAFIJA.

Telefon št. 118. Ÿ Poštna hranilnica št. 76.307.

Znanstvo in šolstvo v Italiji.

Poroča H. Čok, Trst.

Proti koncu pretečenega septembra so imeli italijanski učenjaki v Padovi na univerzi svoj kongres. Sploh je bilo v zadnjem času v Italiji vse polno kongresov; naj omenim med njimi onega srednješolskih profesorjev, ki so zborovali v Florenci in onega ljudskošolskih učiteljev, ki se je vršil v Benetkah. Srednješolski profesorji so se na svojem kongresu bavili večinoma z reformo srednje šole in pa s svojim materjelnim stanjem; italijanski učitelji so se pa zbrali v svetovnih Benetkah, da zopet povzdignejo svoj glas in zahtevajo novih šol in novih učiteljev. Konstatirali so na tem svojem zborovanju, da manjka v južni Italiji še samo 18.700 učiteljev, srednjemu delu Italije pa kakih 11.700 učiteljev. Izmed 35.000 italijanskih ljudskošolskih učiteljev je le malo takih, katerih plača bi dosegala letnih 1000 lir, medtem ko jih se mora velika večina zadovoljiti z manj kot 1000 lirami na leto. Da so zahtevali zboljšanje plač in da so zborovali v protivladnem duhu je samo ob sebi razumljivo.

Na staroznani, slavni padovanski univerzi so se pa sestali italijanski znanstveniki, večinoma profesorji visokih šol — učenjaki, kakor jih in se imenujejo — da se pogovore o tem kar so storili in kar morajo še storiti v povzdigo italijanskega imena v znanstveno kulturnem oziru.

Državni minister Luigi Luzzatti je, kakor se opravičuje v uvodu, uslišal prošnjo svojih tovarišev učenjakov in jim otvoril kongres — 20. septembra, ob obletnici padca papeškega Rima — z lepim in temeljitim predavanjem. Spominjamo se ga tu v „Popotniku“ zato, ker se je v njem italijanski državni minister, znamenit socijolog, bavil s šolskim vprašanjem, ki nas učitelje zanima; spominjamo se ga posebno radi tega, ker je izrekel v njem hudo a opravičeno obsodbo nad italijanskimi šolskimi oblastmi. Obžaloval je usodo šolstva, ki je navadno iz političnih razlogov izročena v roke ljudem, ki so morda dobri politiki, a vse preje kot dobri šolniki, kar bi morali biti. Žalibog, da se to dogaja razen v Italiji tudi drugod, posebno pa pri nas v Avstriji. Cremona je bil minister samo osemnajst dni, ker je povedal že pri

prvem svojem nastopu, da se mora dati Italiji šol. Koliko na boljšem bi bila danes Italija, ko je ta šoli naklonjen mož ostal na ministerskem sedežu osemnajst let mesto osemnajst dni.

Luzzatti se v uvodu k svojemu predavanju, ki mu je dal naslov „napredek znanosti in pomanjkljivosti šole in njenih odredb v Italiji“,¹ vpraša, kdo je več koristil Italiji, kdo je dvignil višje ugled Italijanov v zadnjih petdesetih letih, italijanski znanstveniki ali državniki in to v času, ko so storili italijanski državniki za Italijo največ, ko so jo združili. Odgovarja pa s Cezarjem, ki je rekel Ciceronu, da si je pridobil za Rim največ zaslug s tem, da je razširil rimsko kulturo, kar je več kot razširiti politične meje cesarstva samega.

Tu prehaja k znanosti in omenja vse stroke vede in umetnosti ter njih zastopnike Italijane. Neovrženo dejstvo je, da imajo Italijani velikanskih zaslug za posamezne stroke znanosti in umetnosti. Nočemo govoriti tu o zlatih časih italijanske umetnosti in poezije, niti o učenjakih, ki so v neposredni bližini srednjeveškega Rima, v njem samem, zastopali neustrašeno svoja protirimska a kulturna načela; celo kri so prelivali in življenje dali nekateri za ta načela. Preveč bi bilo vse to naštevati. Tudi se ne moremo tu spominjati vseh onih mož, ki jih je Luzzatti slavil kot iskalce novih resnic in iznajditelje na najrazličnejših poljih znanosti v zadnjih letih a priznati moramo, da imajo Italijani tudi v sedanji dobi vse polno zaslužnih mož, katerih imena se čitajo med svetovnimi imeni najzaslužnejših za posamezne stroke. Kdor se je v zadnjem času kolikortoliko pečal s fiziko, gotovo prizna, da ima profesor Righi za študiranje elektrike in radioaktivitete velikanskih zaslug. Da ima Marconi največjih zaslug za iznajdbo brezžičnega brzojava je znano vsemu svetu, poročila iz Italije pa pravijo, da je brezžični telefon prof. Maiorane, ki je brat ministra Maiorane, eden najboljših, ter da so poskušnje ž njim dale najpovoljnije rezultate. Na splošno se opaža, da so Italijani začeli po vzgledu Angležev in Američanov, postajati praktični. Ne samo teoretično iznajti kako stvar, nego jo tudi praktično uporabiti, da koristi iznajditelju-človeku, to je danes moment, ki ga uvažujejo praktični sinovi modernih časov.

Znani kriminalist Enrico Ferri in pa pred kratkim umrli psihiater Cesare Lombroso, ki imata „svoje šole“ in privrženca teh po vsem svetu, sta za svoje stroke to, kar so Credaro za pedagogiko, De Sanktis za eksperimentalno psihologijo, Secchi in Millosevich za astronomijo, Cremona za matematiko, Loria za sociologijo i. t. d. Kakor že rečeno imajo Italijani po vseh strokah odličnih zastopnikov, ki jim delajo vso čast. Ne čudimo se torej, če je Italijan Luzzatti z italijanskim navdušenjem zaključil veseli del svojih izvajanj z besedami velikega prijatelja Italijanov Sir John Russel-a: „Mnogo, mnogo

¹ „Progressi della scienza in Italia, insufficienza della scuola e dei suoi ordinamenti“ Nuova antologia September 1909.

še lahko pričakuje svetovna kultura od intelektualnega delovanja italijanskega ljudstva."

Tu pa prehaja Luzzatti k žalostnemu delu svojega predavanja. Govori namreč o najbolj črnem madežu italijanskem — o šolstvu v Italiji.

Vsak narod želi razširiti svoje znanje. Tudi Italijani so širili svoje znanje, a njihovo znanstvo in umetnost so gojili le znanstveniki-učenjaki in pa umetniki. Kultura celokupnega naroda se je pa v zadnjih desetletjih bore malo dvignila. Vsako populariziranje znanstva je pri Italijanih popolnoma izostalo. Medtem, ko so drugi narodi Evrope znižali število svojih analfabetov za 50 in še več odstodkov, je Italija znižala število svojih analfabetov za bori 18—20 odstodkov. In medtem ko so pri Nemcih, Francozih in Angležih deležni znanstvenih izumov in produkcij celi narodi je to v Italiji nemogoče vsled velikanskega števila analfabetov. Italijansko priprosto ljudstvo je na tako nizki stopnji kulture, da je še vse polno vraž; te dni se vrši v Novari proces proti imenitni čarovnici; v južnih italijanskih krajih pa briganti še dandanes dajo za mašo, ki se moli na čast Madone v dober namen, da bi namreč v drugič ko bodo zopet kradli imeli srečo pri tem svojem delovanju. In „la buona Madonna“ jim pomaga. Da ne more tako nesrečno ljudstvo radi svoje nevednosti pojmiti človeškega napredka je razumljivo. Naj le govore Italijani o svoji dvatisočletni kulturi, dokler ne dajo njihove vlade ljudstvu šol — je njih „giardino del mondo“ ob enem najžalostnejši kos zemlje v Evropi.

Hudo je moralo biti italijanskemu državnemu ministru Luzzattiju izreči sodbo, da je italijanska šola, če ne najslabša, ena najslabših v Evropi. V italijanskem ljudstvu, ki biva le malo korakov od italijanske meje v Švici, na Tirolskem in v Istri so tamošnje tuje vlade skoro popolnoma zatrle analfabete. Italijani teh zemlja pišejo in se izražajo v boljši italijanščini kakor njihovi bratje iz kraljevine, ter so deležni resnično velike dobrote, ki jo lahko da človeku usoda, dobroto namreč, da poznajo svoj materni jezik, kar je predpogoj vsakega znanja.

*

Luzzatti se celo boji, da ne bodo Italijani dosegli še celih petdeset let onega mesta, ki ga zavzemajo danes Angleži ali pa Francozi, ki so po pariškem porazu iz leta 1870. v tridesetih letih po vzoru Nemčije in skandinavskih držav dali svojemu narodu pravih šol, ki uče in vzgajajo.

Italijanske ljudske šole, kolikor jih je, so osamljene, nihče jih ne podpira; pogrešamo v Italiji skoro popolnoma večernih in nedeljskih šol, ljudskih in mladinskih knjižnic, šolskih podpornih društev za ubožne učence in sličnih ustanov; zato pa ni čudno, da je v Italiji mnogo ljudi, ki so hodili v šolo, se naučili čitati, pisati in računati a množe sedaj vrste onih nesrečnih slepcev, ki jim je očesna operacija morda vrnila za trenotek luč, da jim potem nemila usoda z novo mreno za vedno vzame osrečujoči dar vida.

Luzzattijev primer faktičnih slepcev, ki so videli in ne vidijo več z onimi, ki so znali a ne znajo več je drastičen — predrastičen.

Komuni, občinski sveti pa in državne oblasti mesto, da bi se v kulturnem delovanju kosali, kdo bo več koristnega naredil — gledajo kako bi drug drugemu v njegovem delovanju več škodoval. Dela bi pa imeli skupnega vsi zadosti, saj je šola in njeno učiteljstvo jako pomanjkljivo. Pisec teh vrstic si je ogledal nekoč neko učiteljsišče v Italiji, ki je pa, resnici na ljubo rečeno, bilo še desetkrat slabše kakor bivše koperško. Če so učiteljsišča za nič, kar je žalostno dejstvo, je nemogoče, da bi ljudska šola bila dobra. Šola, ki ne vzgaja, šola brez idealov, pravi Luzzatti, je brezuspešna.

In od ljudske šole tja gori skozi meščanske šole, učiteljsišča, liceje, realke, gimnazije do visokih šol je treba radikalno vse reformirati. Važno priznanje daje Luzzatti avstrijskim srednjim šolam, ko govori o reformi avstrijskih srednjih šol in novem tipu naše srednje šole.

Pravi, da Avstrija navadno posnema Nemčijo a jo večkrat prekaša. Že to, da daje za vzor italijanskim srednjim šolam ne ravno najboljše avstrijske šole, namreč tržaške občinske srednje šole nam kaže, kako krvavo potrebne so reforme srednje šole v kraljevini „čez Judrijo“. Od leta 1866. kar sta Lombardija in Benečija pod Italijo, se je šolstvo v teh deželah popolnoma zjednačilo z drugim šolstvom v kraljestvu, v resnici pa precej globoko padlo v vseh ozirih. „Naj nas nihče ne obsoja in ne sumi o nas, da premalo ljubimo svojo Italijo če resnici na ljubo pripoznamo, da so bile, z ozirom na red študij, umerjeno strogost obiskovanja in izpraševanja pri izpitih i. t. d. šole v Lombardiji in Benečiji, dokler so bile te dežele pod Avstrijo na mnogo višji stopnji.“

Če je vse nižje in srednje šolstvo na tako nizki stopnji, tako nepopolno, tako pomanjkljivo, ni čudno, če prihaja na naše univerze vse polno „nullatenenti del sapere“, ki sicer delajo število a ne časti našim univerzam.

S pozivom, izraženem v tonu nekakega obupnega „miserere“ prosi navdušen Italijan, socijolog Luzzatti vse, ki lahko kaj store, naj delajo nato, da postane italijansko šolstvo vredno italijanskega naroda in njegove zgodovine.

Silhuete.

Piše Janko Polák.

Minulo zimo sem se bavil mnogo z dušeslovjem. Študiral sem dela različnih pisateljev. Ob odstavkih, ki so se mi videli za ukoslovje velikega pomena, sem delal opazke. Na podlagi ravnokar omenjenih opazk, pa sem sestavil vrsto silhuet. V njih se nisem spuščal na učeno polje. V to mi nedostaje zmožnosti. Pisal sem jih v poljudnem tonu in s posebnim ozirom na učitelje začetnike. Ker se mi pa vidi, da bi utegnile zanimati tudi izkušene učitelje, zaraditega sem se namenil, da jih podam javnosti. Preden pa to storim, omenim še to-le: vse silhuete so pisane tako, da tvori vsaka zase celoto in vse skupaj zopet celoto, ki je potrebna za podlago nadaljne izobrazbe vsakemu učitelju začetniku.

I.

Med poučevanjem in poučevanjem je velika razlika. Učim lahko v rokodelskem tonu, učim pa lahko tudi v umetniškem tonu. Kateri izmed ravnokar omenjenih tonov je boljši, to uganiti ni težko. Umetniški ton ima to prednost, da izpopolnuje duševni zaklad, ki ga donese otrok v šolo ob svojem prvem vstopu, tekom osmih let, na podlagi dušeslovnih zakonov, do one višine, ki je potrebna kot podlaga za poznejšo samostojno splošno izobrazbo!...

Iz tega sledi, da je prvi pogoj za učitelja umetnika, poznanje dušeslovnih zakonov in poznanje duševnega zaklada, ki ga donese otrok v šolo ob svojem prvem vstopu.

Dušeslovje nas uči, da vpliva zunanji svet na površje našega telesa. Do površja našega telesa pa vodijo čutni živci v obliki tankih nitk. Najobčutnejši izmed teh so oni, ki se izlivajo v čute: vid, sluh, tip, ukus in vonj. Po ravnokar omenjenih živcih se vrši skoraj neprestano trojna pot: fizikalna, fiziološka in duševna. Prva vzbudi občutek, druga ga povede do možganov in tretja porodi zaznavo, iz katere se porode: nazori, predstave, pojmi in ideje. Ideje so višek smotra učitelja umetnika. Saj šele od teh se začne samostojno delo.

Pa vrnimo se k duševnem zakladu, ki ga donese otrok v šolo ob svojem prvem vstopu. Zaklad je bogat, a je meglen!... To meglo razpršiti pa ume samo učitelj umetnik, ki upošteva ob vsem svojem pouku zgoraj omenjeno dušeslovno pot. Nikdar pa ne ume te megle razpršiti učitelj roko-delec, ki izpreminja s praznim besedičenjem meglo v temne oblake, ki obe-tajo bogsigavedi kaj, a se razprše končno v prazen nič.

Pa bodimo jasni! . . .

Omenil sem, da je duševni zaklad, ki ga donese otrok v šolo ob svojem prvem vstopu, meglen. Da je temu res tako, uvidimo takoj, kakor hitro se ozremo na otrokovo dobo od njegovega rojstva, pa do njegovega prvega vstopa v šolo. Koliko občutkov, zaznav, nazorov, predstav in pojmov! . . . Z mirno vestjo lahko trdimo, da jih je od rojstva pa do prvega vstopa v šolo več, nego pa od prvega vstopa v šolo do izstopa iz nje! — A prav to se mi vidi uzrok megle, o kateri sem že govoril. Koliko občutkov! . . . Otrok se komaj zave, da jih provzroča zunanji svet. Koliko zaznav! . . . Otrok jih komaj sluti. Koliko nazorov! . . . Nejasni in nerazločni so. Koliko pojmov . . . Slabotni so, ker so dobljeni duševnim potom, a duša otrokova je še v povojih. Vse to spraviti v jasno harmonijo, je naloga učitelja umetnika, ki se ravna pri vsem svojem pouku po dušeslovnih zakonih. Ej, kako lepa, ej, kako težavna naloga! — Brez temeljitega poznanja dušeslovnih zakonov tu na dovoljen uspeh niti misliti ni.

Če študiramo otroka od njegovega rojstva do njegovega prvega vstopa v šolo, uvidimo takoj, da ljubi otrok izpremembo v ti dobi najbolj. Iz ravnokar povedanega pa razvidimo prav lahko, da enakomerno vzbujanje občutkov in zaznav utruji otrokovo dušo in da treba z ozirom na to mnogo izpremene. Učitelj umetnik bode temu odpomogel z vzornim urnikom, ki ne bode vzoren z ozirom na prostost razporeditve, temveč ki bode vzoren z ozirom na merilo, ki ga zahtevajo dušeslovni zakoni. To omenjam na tem mestu zaradi tega tako ob kratkem, ker sem namenil urniku posebno silhueto. Hitro utrujenje je tudi uzrok, da otrok predmetov zunanjega sveta ne ogleda do dobra. Sad tega so nejasni in nerazločni nazori. Dolžnost učitelja umetnika pa je, da obogati otrokovo dušo z jasnimi in razločnimi nazori. Saj ravno ti so opora vsemu nadaljnemu pouku, ki izzvenci potom predstav v jasne pojme in v vzvišene ideje, ki so končni smoter vsakega učitelja umetnika.

Kdaj so pa nazori jasni? — Nazori so jasni tedaj kadar loči otrok nazor od nazora! . . . Kdaj pa so nazori razločni? — Nazori so razločni tedaj, kadar loči otrok tudi njihove posamične dele! . . . Brez jasnih in razločnih nazorov na dovoljen uspeh niti misliti ni. Ob nejasnih in nerazločnih nazorih se podere podlaga pojmom in idejam. Saj kako neki si naj ustvarim ob nejasnih in nerazločnih nazorih potom abstrakcije in kombinacije jasne pojme in kako ob nejasnih pojmih praktične ideje, višek vsega duševnega zaklada, neizčrpljivi izvor vsega delovanja! —

Da, da! . . . Ravno naša površnost v tem oziru nam uniči ves naš trud. V tem tiči tudi ponajveč izvor tožbe, da moderna šola ne ustreza svoji nalogi v polni meri. Moderna šola more doseči svoj vzvišeni smoter samo potom dušeslovnih zakonov. Ves naš trud je ničev, če jih ne upoštevamo.

Pot občutkov, zaznav, nazorov, predstav, pojmov in idej, nam bodi luč vodnica v dosego naših zaželjenih smotrov.

In tako sem dospel nehote do formalnih stopenj. O, te formalne stopnje! — Koliko se je že pisalo o njih!... A eno je in ostane resnica in to je: one so potrebne neizogibno! — Ne sme pa nas zanimati vprašanje: Ali so samo tri formalne stopnje, ali jih je pet, morda celo več i. t. d.? — To je mnenje posameznikov in to mnenje učitelju umetniku ne sme biti vse! Pač pa mu mora biti znano, da je: ponazorovanje, primerjanje in dobava pojmov in idej začetek in konec vsega pouka. Temu primerno naj prilagodi formalne stopnje in sicer tako, kakor jih zahteva dotični predmet v meji dušeslovnih zakonov. In to ni nikako čarodejstvo! — Saj že zdrava pamet pove, da je treba ločiti jezikovni pouk od realij in te zopet od ročnosti. Da je tudi v mejah teh precej razlike, se ume samoobsebi. Pisati o tem pa se mi ne vidi potrebno; zakaj zašel bi lahko tem potom v usiljevanje metode, a ta je in mora biti prosta in svobodna. Da pa menim prostost in svobodo tudi z ozirom na metodo v mejah dušeslovnih zakonov, se ume samoobsebi.

2.

Omenil sem, da so one formalne stopnje neobhodno potrebne. Motil pa bi se, kdor bi menil, da je s tem, da je razvrstil metodično enoto po formalnih stopnjah, storil že vso svojo dolžnost. Učitelj, ki meni tako, ni učitelj umetnik; zakaj ob formalnih stopnjah je pozabil na najvažnejše in to je na ponavljanje.

Učitelj umetnik ponavlja uro za uro, dan za dnem, teden za tednom, mesec za mesecem, leto za letom skozi vso šolsko dobo; zakaj on ve, da brez ponavljanja na povoljen uspeh niti misliti ni. Saj le potom ponavljanja se okrepe predstave v toliko, da se ob združevanju ne poizgube. To se posebno lahko pripeti ob združevanju enakovrstnih predstav. Ob združevanju enakovrstnih predstav se dogodi celo to lahko, da jih gre obilica izmed njih za vedno v izgubo, ako jih ne ponavljamo neprestano.

Da pa bode imelo ponavljanje povoljen uspeh, se ne sme ponavljati brezmiselno, temveč ponavljati se mora tako, da dobimo potom ponavljanja trdne, obsežne in tesno zvezane vrste predstav. Samo trdne, obsežne in tesno zvezane vrste predstav imajo stalno vrednost. Predstave pa, ki so se dobile potom brezmiselnega ponavljanja tako, da teko vzporedno druga poleg druge, so brez stalne vrednosti in se poizgube kmalu, tuintam celo za vselej.

Kako neki je treba urediti ponavljanje, da je pravilno?

Ko smo dobili potrebno število predstav, ki bi jih radi združili potom pravilnega ponavljanja v vrste, moramo paziti predvsem na njihove markantne razlike. Če se ne oziramo na te, je ničev ves naš pouk. Zakaj on je enostransk, dolgočasen in zaraditega brez stalne vrednosti.

Če obravnavam psa in volka, ne zadostuje, da povem, da spadata oba k enemu in istemu plemenu in naštejem v to svrhu njune podobnosti. Taka obravnava je enostranska, dolgočasna in zaraditega brez stalne vrednosti; zakaj ona vrsti predstave vzporedno drugo poleg druge z ozirom na njihovo podobnost, ne oziraje se na njihovo razliko in s to na njihovo notranjo zvezo. Če hočem da je obravnava mnogostranska, zanimiva in zaraditega stalna, povedati moram tudi njune razlike. Saj le tem potom zaidemo v njihovo bijologijo, ki mi pokaže njune razlike posebno natanko in mi tako dobljene predstave še posebno utrdi. Tega pa nikakor ne dosežemo potom enostranske, t. j. dolgočasne obravnave, ki se suče v enomer okolo samih podobnosti in s temi okolo nestalnosti.

Pri ponavljanju je še posebno važno tudi to, da člen, od katerega je vrsta predstav zavisna, oživimo še posebno. Čim trdnejši in jasnejši je ta člen, tem trdnejši in jasnejši je vrsta predstav, ki je zavisna od njega. Če je pa slaboten in nejasen ta člen, slabotna in nejasna je tudi vrsta predstav, ki je zavisna od njega. Taka vrsta predstav se kaj rada zmede in izgine po zmedenosti v izgubo za vselej. Način ponavljanja, o katerem sem govoril ravnokar, je posebno važen pri zgodovini.

Če obravnavam ustavoznanstvo, moram utrditi posebno vzroke, ki so jo porodili t. j. burne dogodke izza leta 1848. Brez teh našega ustavoznanstva skoraj ni mogoče povsem umeti in nedvomno gre kaj rado v izgubo.

Važna je pri ponavljanju tudi razdelba vrste v vrste. Tudi ta način ponavljanja je pri zgodovinskem in sploh realnem pouku silno važen.

Če obravnavam Habsburžane, ustavim se lahko ob našem presvetlem cesarju Frančišku Jožefu I. Tu razpredelim: 1. nastop vladanja, 2. vojne na Laškem, 3. vojna na Češkem, 4. vojna v Bosni in Hercegovini, 5. delovanje: a) z ozirom na poljedelstvo, b) z ozirom na obrt in kupčijo, c) z ozirom na znanje in umetnost itd.

Če ne skrbim pri ponavljanju za tako razporedbo in razpredelbo je ves trud zaman. Vse se poizgubi tekom časa v kavsno, ki pleše v dušici otrokovi divji ples — zmedenosti.

Silne važnosti pri ponavljanju so tudi križajoče se vrste.

Ker sem imel ravnokar v mislih našega presvetlega cesarja Frančiška Jožefa I., ostanem pri njem tudi v sledečem izgledu.

Ob nastopu vlade: se križajo dogodki tičoči se Njegovega prednika cesarja Ferdinanda I. Dobrotljivega in pogoji za ustavoznanstvo. Ob vojni na Laškem: se križajo dogodki tičoči se povoda itd. te vojne. Isto velja o vojni na Češkem in o vojni v Bosni in Hercegovini i. t. d.

Dovolj o tem!... Če bi hotel opisati vsak izgled povsem natanko, podat bi moral vrsto podrobnih „učnih slik“ namenjenih ponavljanju te in te in te vrste in za ta in ta in ta predmet. Upam pa, da tega ni treba.

Pazen čitatelj me ume itak. Tudi so „učne slike“ individualnost dotičnega učitelja, ki jih je izdelal, in po njih more individualno poučevati samo on. Ume se, da po njih poučuje lahko tudi vsak drug učitelj, a nikdar ne z istim temperamentom, nego oni, ki je „učno sliko“ izdelal zase.

Pa vrnimo se zopet k ponavljanju . . .

Ej, pa tudi ponavljanje, razvrščeno po vseh dušeslovnih zakonih, ne doseže zaželjenega smotra, ako silimo v učenca mi sami in mu pri ponavljanju ne pustimo prostega poleta. To velja posebno z ozirom na sod; zakaj ponavljanje učiteljevih sodov je podobno govorjenju papige. S tem pa še nikakor ni rečeno, da moramo iti v svobodi tako daleč, da bi dovolili učencem soditi kar brez premisleka. Vse se mora vršiti s premislekom in nikjer se naj učitelj vihravosti bolj ne izogiba, nego ravno pri ponavljanju. Vihravost porodi nezmisljen sod, ta posmeh in posmeh uniči mnogokrat ves učiteljev trud! —

Navajati moramo otroke tudi samostojno sklepati. Saj le tako, da prepustimo sklepanje otrokom, se bomo rešili one napake, o kateri tožijo nadzorniki leto za letom in to je: da hočejo nekateri učitelji povedati vse sami in ne puste poseči otrokom v pouk samostojno!... Žalostno, a je tuintam res tako! — Da otrokova samostojnost v tem oziru ni nikaka čarovnija naj dokažejo sledeči izgledi:

1. jezikovi pouk: Kdo mi more oporekati, da ta ali ta otrok ne bode zasledil na primerni vrsti izgledov slovniškega pravila? — Ume se, da ga vsi ne bodo! . . . S tem pa še ni rečeno, da mora vsled tega trpeti tudi svoboda tistih, ki bi pravilo zasledili. Ravno kar povedano velja tudi za sledeče izgleda.

2. realije: Menite li, da bi otrok iz lege te in te dežele ne zadel podnebja in ob tem rastlinstva, živalstva i. t. d.? — Menite li, da bi otrok iz postopanja tega in tega junaka ne zadel junakovega mišljenja? — Menite li, da bi otrok ob gotovih znakih rastlin, živalij itd. ne zadel vrste, kamor jih ima uvrstiti? — Menite li, da bi otrok ob fizikalnih in kemičnih poizkusih ne zadel dotičnih pravil, oziroma zakonov?

3. spretnosti, oziroma ročnosti: Da, celo pri teh so otroci tuintam lahko povsem samostojni. Menite li, da bi otrok ob petju tega in tega glasa nikakor ne zadel pravila, kako mora zastaviti usta i. t. d.? — Trdim, da bi se tuintam, temu in temu otroku posrečilo tudi kaj takega in morda še več.

„Saj itak nihče ne ve!“ . . . Tako sodimo svoje otroke na tihem dostikrat, a nikdar ne pomislimo — če po pravici.

Povsodi, povsodi se da gojiti samostojnost! . . . Samo, da bi se učitelji, tuintam ne silili kar siloma v ospredje! — V šoli ne sme blesteti znanost učiteljeva, temveč v šoli mora besteti znanost otrok! . . .

Toda tudi pri gojenju samostojnosti zaide učitelj začetnik kaj lahko v nasilnost. In to se dogodi vsekdar, kadarkoli ne izide od izgleda na pravilo, od enote k celoti, od posebnega na splošno i. t. d. Povsodi pa je treba paziti predvsem na to, da sklepajo otroci pravilno že v početku in da jih po izbranih vprašanjih vodi učitelj komaj čutno od nepravilnega sklepanja k pravilnemu.

Na kaj se je torej pri pouku in ponavljanju najbolj ozirati? — Na tole! . . . Pri pouku postopajmo vsekdar induktivnim t. j. sestavljajočim potom t. j. iz izgledov razvijajmo pravila i. t. d. Pri ponavljanju pa se poslužujmo vsekdar deduktivne t. j. razstavljajoče poti t. j. posameznosti, dobljene ob pouku pojasnimo in utrdimo ob celoti in to preizkusimo z ozirom na njeno pravilnost ob posameznostih! . . .

Učitelj, ki ob formalnih stopnjah upošteva tudi pravilno ponavljanje, ne more zgrešiti pravega pota in njegov trud ne more biti ničev, temveč njegov trud mora obroditi povoljenega sadu. Povoljnega sadu pa ne more obroditi nikdar zanemarjenje formalnih stopenj in zanemarjenje pravilnega ponavljanja. Saj ravno pravilno ponavljanje utrjuje deduktivnim t. j. razstavljajočim potom to, kar smo dobili ob pouku po formalnih stopnjah induktivnim t. j. sestavljajočim potom.

3.

Formalne stopnje in pravilno ponavljanje sta za učitelja umetnika tako važna momenta, da bi on brez njiju niti izhajati ne mogel. Kljub temu pa ta dva momenta še nista vse; zakaj ničev je trud učitelja, ki sicer upošteva formalne stopnje in pravilno ponavljanje, a se ne zmeni za snov, z ozirom na metodiško enoto, in pa za začetek pouka, od katerega je zavisen končni uspeh.

V sledeči silueti se menim dotakniti najprej začetka pouka. Povedati hočem, kaj ukrene učitelj umetnik v tem oziru.

Učitelj umetnik ve, da sega otrokova zavednost samo do gotovih mej in da provzroča te meje omejenost njegove zavednosti t. j. otrok se ne more od obilice predstav zavedati vseh, temveč se zaveda samo nekaterih, dasi so še vse v njegovi duši. Trdim, da to vedeti je eden izmed prvih korakov do učitelja umetnika. Saj kdor ne ve tega, dela na slepo srečo. A delati na slepo srečo, se pravi krasti otrokom in roditeljem dragoceni čas; zakaj čas, ki se ga je porabilo v to, da se je otrokom pridigovalo o nečem, o čemur nimajo otroci niti najpotrebnejših predstav v podlago, je res ukraden; zakaj on je izgubljen za vedno.

Iz ravnokar povedanega sledi, da obnovi učitelj umetnik vsekdar v začetku pouka vse one, predstave, ki so že v otrokovi zavesti in ki imajo z novimi, ki jih hoče uvesti v otrokovo zavest na novo, nekaj sorodnega; bodisi že po vsebini, bodisi že po zaporedbi. Saj če hoče nove predstave

že takoj ob njihovem porodu utrditi v otrokovi zavednosti, jih mora združiti z onimi, ki so že v otrokovi zavednosti. Paziti pa mora pri tem posebno na to, da jih ne poda preveč naenkrat.

Dospel sem do snovi z ozirom na metodiško enoto t. j. vsoto novih predstav, ki jih hoče učitelj umetnik tekom natanko določenega časa uvesti v otrokovo zavednost in jih tam tudi utrditi.

Z ozirom na zgoraj omenjeno zavednost, ki sega samo do gotovih mej, se ume samoobsebi, da vse novo ne sme biti preraznolično in ne preobširno, temveč kratko in združeno v sorodno celokupno enoto. Učitelj, ki tega ne upošteva polni otrokovo zavednost z različnimi in obširnimi predstavami in podavati jih mora vsled tega urno, da jih poda tekom natanko določenega časa in tako jih poda samo površno. Površno podane nove predstave pa ne dospo nikdar do stopinje jasnosti in tako se poizgube kaj kmalu iz otrokove zavednosti; če že ne za vselej, gotovo pa za dolgo. In treba je tuintam skoraj novega dela, ako jih hoče pričarati zopet v otrokovo zavednost.

Predstave pa, ki jim posveča učitelj vso svojo pozornost že v začetku pouka in jih utrdi s tem, da jim da že znane za podlago, in skrbi pri metodični enoti, da jih ne poda preveč in preraznoličnih, temveč malo in sorodnih po vsebini in razporedbi, in jih združi v nekako celokupno enoto, se ne poizgube nikdar več, temveč se vrnejo vsekdar, kadarkoli se jim nudi ugodna prilika v to, zopet v zavednost.

Lepo je to in nevarno je to! — V tem tiči namreč ona velika odgovornost učiteljeva, o kateri se tako rado govori in piše!... In res je to! — Saj učitelj, ki ne zabrani pri pouku vseh onih predstav, ki bi znale vzbujati v otrokovi zavednosti zlost in roditi v otrokovi duši zle misli, ne uči, temveč pridi!... Ravnokar povedano velja posebno o učiteljevi osebnosti t. j. o njegovih besedah in dejanjih, o njegovem pogledu, izrazu obraza in nastopu. Zamujeno v tem oziru se ne da nikdar več nadomestiti, izkaženo nikdar več popraviti, zakaj predstave, dobljene pravilnim potom, ostanejo v otrokovi zavednosti vedno take, kakršne je sprejela njegova duša v zgoraj navedem slučaju.

Omenil sem, da je pravilno postopanje pri upeljavi novih predstav v otrokovo zavednost lepo in nevarno. No, nevarnosti se nam ni bati! — Saj vesten učitelj v tem oziru ne greši izlepa; vsaj vedoma ne!... A greši se v tem oziru lahko in v tem tiči tudi moč učiteljeva — porabljena na pravem mestu in v pravem času. Toda, ne belimo si glave s tem! — Vrnimo se raje k lepemu!... Tu pridejo v prvi vrsti v poštev predstave, iz katerih se porode nravnoreligiozne ideje in z idejami tudi vzornoreligiozno delovanje. Lepota ravnokar omenjenega pa tiči tudi v tem, da poda učitelj, s pravilno uvedenimi predstavami v otrokovo zavednost, tudi podlago za vse predmete, na kateri se razvija potem obširnejši upogled v znanosti, ki jih uče dotični predmeti. Lepota ravnokar omenjenega pa tiči tudi v tem, da predstave, ki

bi utegnile vzbujati v otrokovi zavednosti zle misli in s temi tudi zle ideje in njihovo zlo delovanje, lahko ublaži in skrbi za to, da se ne obnavljajo rade; zakaj ob njihovi upeljavi v otrokovo zavednost se jih dotika samo rahlo.

Nehote mi sili v misel vprašanje: „S čim pa skrbi učitelj najlažje, da se obude lepe predstave v otrokovi zavednosti rade in neizpremenjene? — Odgovor na to ni težak; zakaj zato skrbi najlažje takrat, ko take predstave upeljuje v otrokovo zavednost prvokrat in jih utrdi takrat kar le mogoče! In kako to? — Tako, da vzbuja v otroku zanimanje zanje in jih v tem zanimanju družī z ozirom na njihovo sorodnost in zaporedbo t. j. na znotraj in na zunaj, če se smem izraziti tako.

Pa vrnimo se k zanimanju. To budi posebno nazornost in pa družitev znanega z novim. Brez nazornosti in družitve znanega z novim ni zanimanja in kjer ni zanimanja, tam ni lahkega dela; kamoli uspešnega!

Uspešno delo pa je zavisno predvsem v družitvi novega. To se družī lahko z ozirom na vsebino, pa tudi z ozirom na razporedbo. Prvo je važnejše od drugega. Prvo se dobiva potom razmišljanja in to razmišljanje budi mišljenje, katero se zanemarja v ljudski šoli tako rado. S tem pa še nikakor ne trdim, da se naj goji v ljudski šoli samo mišljenje in da se naj zaporedba t. j. mehanizem zanemarja povsem. Nikakor ne!... Drugo brez drugega ne velja. Najprej je treba, da se dobi potom razmišljanja jasnost o novem in da se potom zaporedbe t. j. mehanizma družī in utrjuje. Napačno pa je, kjer bi se samo brezmiselno utrjevalo t. j. učilo mehanično brez umevanja. Tak pouk ne izobrazuje, temveč samo muči!

Ravnokar sem trdil, da je tudi mehanizem velikega pomena. Bodimo odkritosrčni! Ali ni res, da vse ono, kar znamo prav dobro, da nam je prešlo takorekoč v kri in meso, smo dobili ponajveč potom razmišljanja mehaničnim potom? — Ume se, da je treba otroke v mehanizem uvesti. Treba jim je povedati, kako se naj uče na izust, povedati jim je treba tudi, da je tako učenje tim boljše, čim več čutov deluje ob njem. Govor, posluh in vid, pridejo tu v prvi vrsti v poštev. Da je treba za vse to neprestanega in pravnega ponavljanja, tega mi menda ni treba trditi iznova, ker sem to podprl že itak v drugi silhueti. Ne morem pa si kaj, da bi se tu ne dotaknil ponavljanja, kakršno se navadno goji po naših šolah. Po naših šolah se goji ponavljanje (in to tudi tuintam na srednji in višji stopnji) potom vpraševanja. In vendar je to samo nekak uvod v ponavljanje, ki se naj goji samo na najnižji stopinji in še tu se naj opusti, kakor hitro mogoče, in preide takoj k pravilnemu ponavljanju, ki obstoji v tem, da se ponavlja učna snov prosto in celokupno. Da je treba gojiti tako ponavljanje neprestano, mi ni treba poudarjati še posebej; zakaj otrokova nprav je lahko mišljena in pozabljiva. In ravno temu naj odpomore pravilno ponavljanje, ki je tako važno, da ga ni mogoče dovolj priporočati. Važno pri tem je posebno to, da se loti

učitelj snovi od vseh strani in ne vedno po eni in isti poti, ki postane končno dolgočasna tudi najnadarjenejšim in najmarljivejšim učencem.

Motil bi se, kdor bi menil, da sem zagovornik samo neizpremenjenih obnovenih predstav. O, ne! — Tudi izpremenjene obnovenne predstave so mi všeč in te celo tuintam bolj, nego pa so mi neizpremenjene obnovenne predstave! ... Ume se, da vsako ob svojem času. Izpremenjene obnovenne predstave so mi všeč posebno tam, kjer se gre za njihov razvoj in njihovo uporabo, ki izzveni končno tako lepo v nežni otroški domišljiji. Ume se, da je treba izpremenjene obnovenne predstave pri otrocih tuintam tudi krotiti. Komu ni znano, kako bujno domišljijo imajo nekateri otroci!

Pa vrnimo se od domišljije kot take k važnejšemu t. j. k domišljiji, ki jo zahteva pouk kot tak. Da se me bode v tem oziru umelo lažje, podam izgled.

Ako opisuje učitelj vode, gore, polja, živali itd. kake tuje dežele, mu ne morejo slediti otroci potom domišljije prav nič, ako si ni ogledal ž njimi že poprej domačega kraja, okraja, dežele in domovine in dobil potom izprehodov, originalov in podob ono podlago, ki jo rabi otrokova domišljija v domišljajoče umevanje tujine.

Ne oporekam, da učitelja v tem oziru objektivna vrednost kake snovi kaj lahko zavede na napačno pot. Če študira učitelj vrednost kake snovi z objektivnega stališča, se mu vidi, da ni mogoče drugače, nego da seznanj s snovjo tudi otroke. Ako pa študira učitelj dotično snov s pedagoškega stališča, uvidi takoj, da je snov poleg vse svoje objektivne vrednosti za pouk pravzaprav brez vrednosti; zakaj v otrokovi duši ni podlage, na katero bi lahko zidal in če zida brez podlage, se mu podere stavba kmalu.

Naloga učitelja umetnika pa je tudi, da otrokovo domišljijo goji in tudi vzgaja. V to sodi skoraj vsa ljudskošolska snov. Ume se, da je pri pojmovni snovi edino prava izločujoča pot t. j. od nazornosti izločuje učitelj pri pouku potom domišljije vse ono, kar se mu vidi za pojmovanje tega in tega brezpomembno. Pri zgodovinski snovi mu je pa ljubša primerjajoča in sestavljajoča pot, ki je tudi skoraj edino prava. Pri zgodovinski snovi raje primerjam in sestavljam, nego pa izločujem, ker mi otroška domišljija pri zgodovinski snovi lažje pomaga primerjajočim in sestavljajočim, nego pa izločujočim potom, ki je pri zgodovinski snovi, kakor že rečeno, skoraj nemogoča.

Končno naj še omenim, kaj umevam pod vzgajanjem domišljije. Pod vzgajanjem domišljije umevam to, da domišljija ne polni otrokove duše z zlimi predstavami, ki bi utegnile v nji vzbuditi zle želje in nagone. Saj to zabranjevati je dolžnost vsakega učitelja, in kako bi ne bilo to dolžnost učitelja umetnika! ...

Kako naj se pouk v geometričnem oblikoslovju preosnovi na naših ljudskih šolah, da bo ustrezal današnjim zahtevam?

Sestavil Val. Pulko.

I.

ovariš Matija Heric se je v „Popotniku“ letnik 1901., 1902. in 1906. spravil s hvalevredno vnemo nad oblikoslovna pravila in njih označbo ter nam podal tudi dokaj dobrih metodičnih drobtin. Toda pouk v oblikoslovju boleha vobče in mu operacije na posameznih udih ne prinesejo zaželjenega zdravja. Treba bo zdraviti ves organizem in sicer korenito.

Da je bil dosedanji oblikoslovni pouk muka za učence in učitelje, to mi bo priznal marsikateri, ki se je nemara pri tem spomnil na znano dijaško:

„Matematik, hidrostatik
in pa geografi,
da svetniki iz vseh pratik
bi se jokali“.

Da bi učenci znali v praktičnem življenju uporabljati pridobljene oblikoslovne nauke, o tem ni nič slišati. Lesni trgovci in razni kupci in prekupci imajo svojega „hitrega računarja“, dacar svojo viziro in pri zemljiških sporih so sodnijski komisijoni in zemljemerci, ki pomagajo geometriji na noge.

Odkod pa izvira to zlo? Po mojih mislih iz tega, ker je:

1. Pouk iz geometričnega oblikoslovja je premalo nazoren in ni vzet iz praktičnega življenja ampak iz računice ter vsled tega ni prilagoden učenčevim zmožnostim.

2. Snov v računici je preveč raznolika, brezpomembna in mnogokrat učencem tuja; ne vzbuja zanimanja.

3. Kar se je s trudom pridobilo, se je stlačilo naposled v tajinstvena pravila, ki so jih učenci memorirali, ker jih niso razumeli.

4. Vsled preobilne snovi in premalo učnih ur, določenih temu predmetu, se premalo vadi in ponavlja.

Te svoje trditve hočem v sledečem saj deloma dokazati in pojasniti.

K 1. Znano je, da stremi dandanes šolstvo za tem, da bi potom nazornega poučevanja kolikor mogoče v vseh predmetih doseglo čim lepše in trajnejše uspehe. Tudi je mnogo učiteljeljev, ki v tem smislu delujejo

v geometričnem oblikoslovju. Toda soditi po literaturi tega predmeta glede na novejšo nazore, nismo baš daleč. Običajno je bilo, da se je pričel pouk v geometriji šele takrat, ko je prišla na vrsto III. stopnja Močnikove računic in ker je tam oblikoslovna snov na koncu knjige, je prišlo na vrsto tudi šele proti koncu šolskega leta. Pričetek je napravila obligatna pisana kocka. Morebiti se nahaja tudi kje šola, kjer imajo na omari ali na kaki polici razstavljena geometrična telesa, da si jih učenci ogledujejo, kakor so si ogledovali Marijevi Rimljani strašne Tevtone. Toda geometrična telesa kot taka so za učence nekaj tujega, neka stvar, ki nima za nje nobenega zanimanja in življenja, kjer imajo z življenjem premalo stika. Ako so se učenci opozorili tuptam po obravnavi kake ploskve ali telesa na uporabne predmete, je bil to le nekak dodatek, ki se je pa pogosto zaradi pičlega časa opuščal. Ta pot pa je bila gotovo napačna; od uporabnega telesa bi se naj abstrahirala ploskev oziroma telo, ne pa obratno. Res je sicer, da se dado na pravih, vseh priveskov prostih geometričnih telesih bolje razložiti razni pojmi; ali res je pa tudi, da se učenci udeležujejo takega pouka brez zanimanja in da nimajo rezultati nobene trajnosti: učilo se je za šolo ne pa za življenje. Geometrična telesa kakor tudi ploskve same na sebi so abstrakcije uporabnih teles in pri vsakem drugem predmetu se prične z najbližjim, konkretnim, najbolj znanim; zakaj bi delala geometrija izjemo? Mnogokrat se pa celo prigodi, da si pomaga učitelj le z risanjem na tablo. Die konkrete Anschauung läßt sich weder durch eine breite Umschreibung noch durch einen lebendigen Vortrag ersetzen. Auch Zeichnungen an der Tafel, selbst wenn diese mit der größten Sorgfalt und Genauigkeit ausgeführt sind, können nie den wirklichen Gegenstand ersetzen*. (K. Kraus.) „Wer von einem anschaulichen Unterricht redet und dabei doch keine konkrete Anschauung für nötig hält, gleicht einem Schwimmlehrer, der seine Schüler nicht ins Wasser führen will“. (Kehr.)

Glede praktičnosti tega pouka omenjam, da se prve vaje ne bodo vršile zunaj z merjenjem kakega vrta itd., ker še učenci ne morejo določiti oblike površine, ampak v šoli in sicer na predmetih, ki so v šoli ali se dado v njo prinesiti. Šele ko so učenci v najvažnejšem trdni, pelje se jih na prosto, da tam sami merijo, rišejo, računijo itd. Za tem se dajejo naloge, ki si jih učenci tolmačijo z risanjem.

Sem spadajo tudi razgovori glede cen itd. Kjer je le mogoče naj učenci sami povedo, po čem so deske, lestve . . . po čem se plačuje rigo-lanje, kopanje temelja . . . koliko se pridela na *a*, *ha* tega ali onega poljskega pridelka itd. Ako sami ne vedo, jih je treba že prej opozoriti, da doma poižejo. Razgovarja se tudi o raznih cenah zemljišč in od česa je ta cena odvisna (večja rodovitnost, bližina prometa, primernejša lega za obdelovanje itd.) V prirodopisju se govori o izboljšanju zemljišč potom navadnega ali umetnega gnojenja. To se zopet porabi mnogostransko pri

oblikoslovnem računstvu. Vsekakor pa mora učitelj cene in kar še od učencev zahteva sam dobro znati, da ne ostane na cedilu.

K 2. Tukaj mislim uporabne naloge, ki se nahajajo v računicah. Le malo jih je, ki so vzete iz življenja in še te so včasih tako stilizovane, kakor jih v življenju, v praksi ne najdemo ali ne rabimo. Snov marsikaterega učnega predmeta se da zaokroževati v skupine, v sorodne celote, da se je učenci tem laže priučé. Morebiti bi se dale tudi naloge iz geometrije združiti v neko sorodstvo snovi n. pr. Ne daleč od šole se nahaja v dolini travnik, ki se mu oblika lahko določi. (Učitelj si pomore v tem slučaju z občinsko mapo.) Ta travnik pa rada kvari voda.

- a) Posestnik N. bi rad ta travnik (učenci so pri njem) osušil. Kako? Tu naj otroci povedo, kar znajo, ali kar so se učili. — Izkopati da okoli in okoli jarek, ki je 60 *cm* globok in $\frac{1}{2}$ *m* širok. α) Kako dolg bo ta jarek? β) Koliko dni bodeta kopala dva delavca, če prekopljeta na dan — *m*? V krajih, kjer rigolajo, naj učenci sami povedo, koliko lahko delavec na dan prekoplje. γ) Koliko zaslužita, ako se plača od metra dolžine — *h*?
- b) Da pa se ne bo zemlja preveč udirala, dal bi zasaditi rob jarka z vrkami po ? *m* narazen; koliko vrb bo treba?
- c) Sena se nakosi na tem travniku *x* vozov, otave pa *y*; voz krme telita približno ? centov; koliko *q* krme se je nakosilo na celém travniku, na *a*, na m^2 ?
- d) Košnja, sušenje, vožnja krme stane povprečno — *K*; koliko mu prinaša travnik dobička, če se računí *q* krme po ? *K*?
- e) Koliko je vreden ta travnik, če računamo čisti dobiček kot 4% obresti od travnikove vrednosti? Koliko je vreden m^2 , *a*, *ha* tega zemljišča?
- f) Posestnik pa bi rad pridelek svojega travnika pomnožil z umetnimi gnojili. Koliko gnojila bo treba, ako se računí na *ha* 200 *kg* 40% kalijeve soli in 600 *kg* Tomaževe žindre?
- g) Koliko dobička je imel, ako je v prvem letu nakosil približno še enkrat toliko kakor prej in so gnojila veljala — *K*?

V tej skupini se sicer nahajajo računi, ki niso geometrične barve. Ali ker služijo celoti in namenu koncentracije, lahko ostanejo. Obenem pa se razume samo ob sebi, da se ne bo dalo o vsakem predmetu tako obširno govoriti. Nič ne de! Boljše manj, kakor pa prisiljeno. Učitelj pa ima s tem tudi oblast v rokah, prilagoditi naloge zmožnosti svojih učencev in počasi stopnjavati — a zbirati si jih mora sam! V drugem delu še dva zgleda.

K 3. Glede pravil sem tega mnenja: čim manj jih je, tem boljše je; pač pa morajo učenci znati povedati kako se računí. Računski postopek se mnogokrat ne vjema z besedilom pravila in ako znajo učenci pravilo, še to ni dokaz, da znajo račun. Pravilo mora dozoreti iz računskega postopka. Pogosto pa potrebujejo pravila sama še zase pojasnitve in ne kaže drugo,

kakor učiti se jih na pamet. Tako nas je nekoč profesor matematike na gimnaziji zaprl, ker smo znali račune, a „regelcov ne“. Med drugimi učnimi urami smo se tudi teh naučili. Tekli smo opoldne za odhajajočim profesorjem ter mu na stopnjicah deklamirali, da smo se rešili opoldanskega karcerja. — Sedaj je v tem oziru nekoliko na boljšem. Glej spredaj navedene letnike „Popotnika“.

K 4. Da pa bo imel pouk v oblikoslovju trajen uspeh, treba bo mnogo več vaje in pridnega ponavljenja. Ker pa je temu predmetu odmerjenega le malo časa, zato bo treba učno snov deloma omejiti, deloma jo pomakniti na srednjo stopnjo. To sem poizkusil doseči s sledečo razpravo. V kolikor se mi je posrečilo, sodite sami ali veselilo me bo, ako sem s tem katerega izmed cenjenih tovarišev navdušil za predmet.

II.

Učni načrt za geometrično oblikoslovje.

Preden se snov izbira, se je treba vprašati, čemu mi bo, kaj hočem z njo doseči; znan mora biti smoter dela z dotično snovjo. Ker pa je snov mnogotera in raznovrstna, zato je treba znati izbrati. Pa tudi izbrana snov se ne da kar tako v roke vzeti, ampak treba jo je znati uvrstiti po načelih, veljavnih za dotični predmet. Vsled tega nastane za oblikoslovni pouk sledeči spored:

I. Smoter oblikoslovnega pouka za ljudske šole.

II. Izbira oblikoslovne snovi in

III. nje razvrstitev.

Govoriti bi bilo treba tudi nekaj besed o metodi tega pouka, ker je ta pri tem predmetu jako važna. Toda to bi prekoračilo meje stavljenе naloge in zato se bom le po nekod oziral na njo in sicer v glavnih potezah.

I. Smoter oblikoslovnega pouka na ljudski šoli je določen v zakonitem učnem načrtu. Ker pa niso temu predmetu določene posebne ure, zato se poučuje deloma v zvezi z risanjem, deloma z računstvom. Za prvi način določa učni načrt sledeče: „Spretnost v pravilnem pojmovanju in risanju priprostih geometričnih oblik. Poznavanje najvažnejših oblikoslovnih teles in teh ploskev.“ Za geometrično oblikoslovje, spojeno z računstvom, pa določa sledeče: „Zmožnost meriti in računati najpriprostejše ploskve in telesa.“ Torej le najvažnejša in najpriprostejša telesa in ploskve; katere so pa te?

II. Izbira oblikoslovne snovi za ljudske šole. Tudi pouk v oblikoslovju se ne vrši zaradi njega samega, ampak učenec naj se okoristi z njim za življenje. Zato bo treba pri izbiranju snovi gledati ne-le na učenca ampak tudi na kategorijo šole in domače razmere. Na enorazrednicah se bo vzelo le „najvažnejše in najpotrebnejše“; na večrazrednicah se bo snov le

za potrebo razširila in sicer z onimi predmeti, ki jih zahtevajo dotične krajevne razmere. Privzelo pa se bo več vaj, vzetih iz življenja — v industrijskih krajih so namreč potrebe drugačne kakor na kmetih — in se bo pridno ponavljalo.

Vsled tega se bo morala snov izbirati po priznanih načelih in ta so (po K. Krausu):

1. Izberejo se naj take oblike, izreki in vaje, ki imajo zraven formalne vrednosti tudi praktičen pomen in se lahko uporabljajo v navadnem življenju.

2. Uči samo to, kar učenci lahko pojmi in razumejo. — Natančno matematično določevanje prostornin ne spada v ljudsko šolo. Ravno tako tudi ne modrovanje o geometričnih telesih, ploskvah, črtah in pikah. Definicije tudi niso na mestu in če še pristavim, da marsikaterega pravila tudi ni treba, ampak da v takih slučajih zadostuje, če zna učenec povedati, kako se naloga izračuni, mislim, da ne bo napačno. Saj je znano, da se ravno pri pravilih nakupiči toliko neobičajnih izrazov, da postane besedilo vsled tega mnogokrat nerazumljivo.

3. Učna snov se naj tako omeji, da se to, kar ostane v načrtu, lahko temeljito predela.

K. Kraus zahteva razen teh treh načel še:

4., geometrične oblike, ki se naj rišejo, naj odgovarjajo zakonom lepote. Kraus je namreč močno za to, da učenci geometrične oblike tudi rišejo in sicer zagovarja konstrukcijsko risanje teles od spredaj in spodaj ter pravi: „Soll das Zeichnen den geometrischen Unterricht unterstützen, so darf es kein Freihandzeichnen sein... um eine korrekte Darstellung zu ermöglichen.“ ter zagovarja rabo ravnila in šestila.

Pri izbori učne snovi pa je gledati tudi na to, da se nobena glavnih geometričnih oblik popolnoma ne izpusti. Zadostovala bi torej za navadne ljudske šole sledeča snov: kocka, pravokotasta prizma, piramida, valjar, stožec in kroglja ter ploskve, ki obdajajo ta telesa.

III. Razvrstitev učne snovi. Oblikoslovni pouk na ljudski šoli se ne more ozirati na sistematično ureditev učne snovi, ampak na sestavo po sorodnosti vsebine.

Preden pa se prične pravi pouk v oblikoslovju, uči se otrok spoznavati v nazornem pouku razna — ne ravno oblikoslovna — telesa, njih posebnosti in se jih vadi risati.

Tako zahteva tudi postavno določilo, ki se glasi: „Für den Unterricht in der geometrischen Formenlehre sind besondere Lehrstunden nicht zu bestimmen, sondern es ist die Kenntnis der geometrischen Linien, Flächen und Körper beim Zeichenunterrichte auf die mittleren Unterrichtsstufen zu vermitteln und die Messung, sowie die Berechnung der Flächen und Körper auf den obersten Unterrichtsstufen in Verbindung mit dem Rechnen zu

lehren." (Zak. z dne 2. maja 1883 in odred. min. za uk in bogočastje z dne 8. junija 1883, št. 10.618.)

Zakon torej določa, da se na srednji stopnji vzporedno s poukom v risanju uči učence o črtah, ploskvah in telesih. Toda že tudi nižja stopnja lahko prevzame nekaj te naloge. Kako je to izvesti pri nazornem pouku in računstvu, je prav lepo pokazal gosp. prof. L. Lavtar v „Popotniku“ I. 1893. Zato se bom oziral le bolj na risanje. Glavno pa je, da se navajajo učenci na tej stopnji na izraze, ki jih potrebujejo pozneje pri oblikoslovnem pouku. — Na ta način prevzame nižja, kakor tudi srednja stopnja pripravljalni pouk za oblikoslovje. Mislim si to tako:

1. Nižja stopnja.

- a) Ravne črte. Rišite, kako pada dež, če ga veter žene! Pošev. (To otroci izprva lažje rišejo kakor navpične in vodoravne črte.) Rišite mirno padajoči dež! Ravno dol, navpik. Voda v kupici, gornji rob mize itd. je ravno počez, vodoravno. — Pri risanju stoječe lestve; vzporedni črti navpik; pri ležeči lestvi: vzporedni črti vodoravno. Ko so učenci prekoračili številni krog do 10, se jim da v roke dolgostna mera; vadijo se meriti ter spoznavajo, da so reči enako dolge, daljše, krajše.
 - b) Ploskve, plošče. Riše se tabla (sprednja, zadnja, desna, leva, gornja in spodnja stran = ploskev), tablica, okno itd.
 - c) Vogali. Pokažejo se vogli na raznih predmetih, ki se potem rišejo in na risbah zopet pokažejo.
 - č) Koti. Šolska, domača soba ima kote. (Idi v kot stat!) Kje so še? Učenci naj spoznavajo najprej resnične kote in še-le potem se jih navaja spoznavati druge. Tabla n. pr. nima za tega majhnega človeka nobenega kota in tudi podoba table ne, ampak le ploščo in vogle. Kote imajo okvirji tablic, šip, odprtine okna, podboji pri vratih, križ. Učenci to rišejo in kažejo na risbah, kje so koti.
 - d) Sloke ali krive črte. Razloček med ravno in sloko črto. Srp, kosa, sadje itd.
 - e) Krog, kolesa, ura, denar . . .
 - f) Predmeti z različnim številom voglov, s krivimi in ravnimi črtami . . . Trivoglata čaka, streha, krona, lok . . .
- Prof. Lavtar daje že na tej stopnji učencem geometrična telesa v roke. Pa preveč v ospredje se jih ne sme siliti, kakor da bi bila namen sama na sebi.

2. Srednja stopnja.

Novodobno risanje ali risanje po naravi je prineslo vsaj pri nekaterih tudi to novost, da se izogibljejo geometričnih oblik, ali jih vsaj imenovati ne marajo. Toda to ne bo držalo. Saj so ravno geometrične oblike podlaga ne le naravnim, temveč še bolj umetnim predmetom. Razen tega pa so tudi

temelj raznim ornamentom, ki nas srečavajo povsod, skoraj na vsaki obleki, na tiskovinah itd. in jih ljudska šola ne bo smela zanemarjati. — Risanju se bo morala začrtati smer vsaj v glavnih potezah, izhajajoč od lahkega in preprostega do težjega in sestavljenega. Podlaga pa bodo glavne geometrične oblike.

Ako se je torej na nižji stopnji risalo, kakor so učencu prepuščale zmožnosti, postane pouk na srednji stopnji bolj smotren. Učenci opazujejo predmete po njih razsežnosti ter začnejo spoznavati pojem reč ali telo, ki se da meriti na tri strani. Na telesih opazujejo njih meje, ki so strani, plošče ali ploskve; te so ravne ali vsločene. Če hočemo ploskve risati, moramo potezati črte; tudi črte so ravne ali sloke, krive. Da se pa črte pravilno razvrste, se zaznamujejo njih konci poprej s piko. Obenem navajamo učence na tehnične izraze in na odmišljanje geometričnih teles od naravnih predmetov, n. pr. omara, zabož, bruno (obtesano), prizma. Pot bi bila v velikem morebiti sledeča:

- a) Črte navpičnice. Da postavi zidar zid navpik, potrebuje svinčnico. Vaje s svinčnico. Risanje predmetov, ki stoje navpik (bič, palica, drevo...)
 Črte vodoravnice. Zidar potrebuje grebljico, vodno vago ali kupico vode, da vidi, če leži zid vodoravno. Vaje s tako vago. Risanje predmetov z vodoravnimi črtami (miza, okno, tabla...)
 Črte poševnice. Drevo s pošev navzgor stoječimi vejami, streha...
 Črte vzporednice (navpik, vodoravno, pošev).
- b) Koti. α) Pravi koti. Koti na podstrešju niso prijetni, se nam ne zdijo prav. Priprava, s katero se določi, ali je kot pravi ali ne, je kotomer (Winkelhacken). Se pokaže. Kdo ga rabi? Kako? Vaje s kotomerom. Katere reči v šoli imajo prave kote? Riše se kotomer in predmeti s pravimi koti. Na ta način spoznajo otroci, da se kot pravzaprav ne da risati, ker ima tri dimenzije; učijo se pa spoznavati predmet po risbi in obratno. β) Priostreni koti. Katere reči v šoli nimajo pravih kotov? Stojalo za tablo. So večji ali manjši kot pravi kot? Poizkus s kotomerom. Pokaži manjše! Ponazorovanje s šestilom, ki se odpre v pravi kot. Kje so še taki koti? Na podstrešju (trikot), špaga na kateri visi zemljevid... Če se pogleda zagvozda, sekira od spredaj, se vidi, da postaja vedno bolj tenka, ostra: oster, priostren kot. γ) Topi koti. Pokaži na stojalu kote, ki niso ostri! So večji ali manjši kakor pravi koti? Kakšna bi bila sekira, če bi bila na rezilu tako debela, kakor kaže ta kot? Zato: topi kot. Risanje predmetov s topimi koti, stojalo, stol s poševnimi nogami in takim naslonjalom, brana...
- c) Ploskve. 1. Pravokotnik. Razni metodiki in tudi učni načrt pričnejo tu s kocko; pravzaprav jim je kocka *conditio sine qua non*... da ponazorujejo na njej pojme: telo, ploskev, rob, vogel, kot itd. itd. ter govore nadalje o kvadratu. Za ponazorovanje drugih ploskev pri-

nesejo druga geometrična telesa... Toda zvest načelom, da bodi pouk zanimiv, praktičen in trajen, izkušal bodem priti po drugi poti v Rim. Rein namreč pravi: „Nur sind im Grunde genommen diese Körpermodelle doch auch nichts anderes als mathematische Abstraktionen, veraugenscheinlichte geometrische Begriffe, die in ihrer Versichtbarung zwar im höheren Grade als planimetrische und stereometrische Zeichnungen der Forderung der Anschauung genügen, das lebendige, tiefe und dauernde Interesse aber doch nicht zu erwecken vermögen.“ — Namesto na geometričnih telesih bodem iskal ploskve na predmetih, ki učenca zanimajo, n. pr. na šolski tabli.

Danes bomo risali šolsko tablo! Poprej pa se bomo o njej kaj pogovorili. Razvijajo se sledeče misli: 1. Tabla je reč ali telo. Dolga je — m , cm , široka — m , visoka — m ; da se torej meriti na tri strani. 2. Ima dve veliki ploskvi in štiri ozke. Po dve ploskvi ležita vzporedno (sta navštric); kateri? Nasproti si ležeče ploskve so enako velike. 3. Robov je dvanajst. Primerjajo se med seboj glede dolgoti. 4. Voglov je osem. 5. Da je tabla lepo napravljena, potrebuje mizar kotomer; kako ga rabi pri tabli? Kakšne kote ima tabla? Koliko pravih kotov ima sprednja, zadnja etc. ploskev? Pomnite! Ploskev, ki ima štiri prave kote in po dve nasprotni strani (se kaže) enako dolgi, se imenuje pravokotnik. Imenujte mi druge pravokotnike v šoli! Da ne bodo imenovali celih teles kot pravokotnike, se jim naroči, da govore: sprednja, zadnja ploskev šipe, omare, podobe itd. Te vaje in merjenja se naj pogosto ponavljajo tudi izven šole.

Sedaj pa bodemo tablo narisali. Ali se da cela tabla narisati? Kaj pa? Sprednja ploskev — pravokotnik. Učencem se pokaže postopek pri tem risanju in nič napačnega bi ne bilo, če bi imeli učenci v rokah majhne kotomere, oziroma lesene trikotnike za prvo pomoč, da se 1. vadijo rabiti pripomočke, ki jih v poznejšem življenju večkrat potrebujejo in 2., da se vadi oko spoznavati pravilne oblike. Zdi se mi pravilnejše, pripustiti otrokom kak pripomoček, kakor pa mu z vednim radiranjem pokvariti zvezek in vzeti veselje do dela. Saj delamo tako tudi pri drugih predmetih po načelu: Boljše je pogrešek zabraniti, kakor pa ga popravljati. — Rišejo se pa tudi stoječi pravokotniki: ravnilo, zvezek... Nasprotne strani se razdele v enake dele; tako se razdeli pravokotnik v ožje trakove, ki kažejo kako zastavo ali ornament, ako se rabijo barvni klinčki.

2. **Kvadrat.** Da stoji kvadrat za pravokotnikom, utemeljujem s tem, ker se ga 1. težje spozna in riše, 2. ker se nahaja le malo predmetov s kvadratnimi ploskvami in 3., ker se pri risanju ne gre za to, da dobimo ploskovno mero, ki je sedaj še ne rabimo. Kvadrata pa tudi ne bom na kocki ponazoroval iz prej navedenih razlogov, ampak vzel bom lepo polikan kvadratast robec, ga pritržil na tablo, pogovoril najvažnejše s pomočjo merila in kotomera ter dal risati. Pri razgovoru, kje se še nahajajo kvadratne

ploskve, bom pokazal učencem take predmete, n. pr. briketno sol, škatljo . . . in šele nazadnje kocko, ki jo potem popišejo po prejšnjem zgledu (tabla). Kakor pri pravokotniku, razdele se tudi pri kvadratu strani v enake dele in porabijo za ornamente. Pri tem pa učenci lahko opazujejo, da se velik kvadrat izpremeni v večje število manjših. Koliko jih je v eni vrsti? Koliko vrst je? Koliko je vseh kvadratičev? Diagonale. — Po čem se spozna pravokotnik? kvadrat? V čem sta si podobna, v čem se razlikujeta? To je boljše kot definicija.

(Konec prih.)

Jesenski izprehodi in otroška zabava.

Priobčil *Dragotin Humek*, strokovni učitelj v Krškem.¹

Jesen! Kako bogato plačuješ trud pridnemu kmetovalcu in koliko užitka nudiš človeku, ki ljubi naravne krasote!

Jesen nima sočnega zelenja in pestrega cvetja, a v slovo se še zadnjikrat odene v pisano obleko.

Jeseni kaj rad hodim venkaj v gozd in na polje. Tak izprehod mi nareja obilo pristrčnega veselja in preproste zabave ter vzbuja v meni stoinsto novih dojmov.

Nekako takih misli je menda tudi naš šestletni Ivek, ki me hoče vedno spremljati na izprehodu. On pač dobro ve, da najde zunaj marsikaj, kar mu utegne prijati. Otrok si da rad opravka z najednostavnejšimi predmeti, ki mu jih slučajno natrosi majka narava na pot. Naša naloga pa bodi, da otroka v tem stremljenju podpiramo ter ga navajamo k opazovanju in spoznavanju naravnih skrivnosti. Otrok spoznava lahko nevede in igraje razlike, podobnosti in svojstva, ki jih pozneje šolski pouk vtepa mehanično in z velikim naporom, učenec jih pa pozabi temlažje, ker si ni pridobil znanja z lastnim opazovanjem in zanimanjem.

Da Ivka v prvi vrsti vesele jabolka in hruške, je samo ob sebi umljivo. Poleg tega je pa zunaj še vse polno raznih zanimivosti. Tako si nabere Ivek na izprehodu lepih predmetov za trgovino. Iz kostanjevega jedra si izreže lepih koscev sirovega masla ali mila in celo različnega sira. Skorja odpalih vejic je cimet, bukvice je pa užitna in Ivek jo prodaja za mandlje, bodoče glavico pa kot tuj sadež tam nekje iz Afrike ali Azije. Debele peclje raznih listov nareže v enako dolge kose in jih poveže v butarice, to je beluš (špargelj). Ravno tako si pripravi iz odpalih vejic butarice drv.

Želodove kاپice in glavice divjega kostanja Ivek skrbno spravi v žep. „Kaj bo iz tega?“ ga vprašam. „Že kaj“, je lakonični odgovor. Doma naredi Ivek iz kاپic in glavic košarice, lončke, skledice in bogvekaj še drugega. Nekatere sadove položiva z Ivkom v vodo in opazujeva, kako kalijo, druge

¹ Primeri: „Kind und Kunst“ II. letnik stran 67.

posadiva v lonec ali zabojček. Kakšno veselje, če se prikaže spomladi nežna rastlinica na dan!

Toda čas beži, dnevi se krajšajo. Nekega dne zapaziva z Ivkom v gozdu na tleh veliko, belo liso. „Sneg!“ zakliče vzradoščeni Ivek. Toda, ko si stvar ogledava bliže, vidiva le belokosmato listje topolovo, ki se je čez noč osul. Na bukvah se kažejo tuintam rumene lise, ki se hitro množe in večajo. Vedno več dreves izpreminja polagoma barvo; rezek jesenski veter potresa drevje in listje pada gosteje in gosteje. Ivku se zdi, da frče pisani metulji po zraku.

Po gozdnih potih pa šumi in šepče ob vsakem koraku. Listje ni več samo rumeno; na tleh leži krasna pisana preproga, velikanska zaloga najčistejših barv v stoinsto osenah. Drevje pa razsipava vedno nove zaklade!

Ivek pobere rumen list s svetlozeleno liso na sredi. „Tega naslikam!“ mi ves vesel pove. „Dobro“, mu pravim, „naberiva zbirko najlepših listov, te neseva potem domov.“ Vsako drevo, vsak grmiček nama pokaže kaj novega. Velike, lepo narezane javorove liste sva opazovala že poleti; jeseni imajo poleg lepe oblike še krasno rumeno barvo, ki se ponekod preliva v zelene in rjave osene. Mnoge rastline dobe jeseni celo cinobrasto ali krvavordečo barvo.

Povsod okoli naju vse polno zlata, barve in — sreče, vse polno bogastva, ki ne stane nič, a naju srčno veseli. In ko posije solnce v to zakladnico, tedaj se barvni sijaj podvoji! Trata na gozdnem porobku je popolnoma izginila pod debelim, pisanim prostiračem in celo voda v ribniku je gosto pokrita z raznobojnim listjem, ki ga je veter navel iz gozda.

Na travniku se še zadnjikrat ozreva nazaj na jesenski gozd, ki se iz daljave zdi kakor zlata gora. Kar sva na listih opazovala v malem, se nama kaže tu v ogromni veličini. Sedaj lahko opazujeva, kako se preliva zlatorumena barva v rjavo in bakrenordečo, ta pa tuintam v cinobrasto in krvavordečo; iglasto drevje tvori lepe, temnozeleno otoke v zlatem listnatem morju.

Srečna in zadovoljna se vrneva z Ivkom domov. Izprehod naju je poživil in napolnil z novim veseljem za delo. Doma napolni Ivek razne lončke in skledice z najlepšimi listnatimi šopki, ki sva jih nabrala v gozdu. Ako ima mnogo listov ene vrste, naredi iz njih vence in okvirčke za fotografije. Igle si naroči kar pri prvem trgovcu z iglami, to je seveda bor ali pa tudi smreka, ki pa prodaja prekratke igle. Prav majhne vence dela Ivek iz vrbovega listja, za večje pa vzame lipove, javorove, hrastove in razne druge lepo barvane liste, ki jih ima prilično v zalogi. Košarico za kruh okraši vsak dan z novim pisanim listjem, ki ga v to svrho hrani na hladnem v banjici v vodo.

Ivek je oni dan opazil, da je voda v banjici porumenela. Povedal sem mu, da je temu vzrok rumeno listje, ki se je namakalo v vodi; ob tej pri-

liki sem ga tudi poučil, da delajo iz porumenelega brezovega listja posebno, rumeno lakasto barvo. Opozoril sem ga tudi na vonj, ki ga razširja namočeno jesensko listje; tak vonj opazimo tudi v jesenskem gozdu.

Posebno lepo listje položi Ivek med dva kosa debelega pivnika, da se zravna in posuši; tako listje uporablja pozimi kot predloge za slikanje, risanje in izrezovanje. Danes je našel Ivek list, ki je imel le še ogrodje, mrežico pretankih žil in žilic. Doma sem pokazal Ivku, kako si tak preperel list lahko naredi sam. V ta namen položimo navaden list na kos klobučevine in ga polahko tolčemo s ščetjo; mesnati listovi deli kmalu izginejo, trdnejše žilje pa ostane.

Ivkovo največje veselje je slikanje. Posebno rad bi znal naslikati takle pisan jesenski list. Opozorim ga, naj si za prvo vajo vzame enostavne oblike n. pr. vrbovo ali bukovo listje. Pri slikanju si poiščeva nato najprej primerno barvan list in si ga natančno ogledava z ozirom na barvo in obliko. Ko si je Ivek na koščku papirja zmešal primerne barve, naslika list s hitrimi, smelimi potezami, ne da bi prej kaj risal s svinčnikom. Prvi poskus ni bogvekdaj, a le potrpljenje, stvar bo čezdalje boljša. Za vajo naslika Ivek še zelen, rjav in pisan bukov list, vseeno pa se mu zdi, da je list le list, če ga lahko primem z roko, zato vzame škarje in izreže svoje umotvore.

Vsakdo ljubi menjavo. Prihodnjega dne prinese Ivek iz graščinskega vrta pest platanovih listov in mi pove, da hoče najlepšega naslikati. „Ne bo dalo“, mu pravim, „to je za sedaj še pretežko.“ Toda Ivek mora imeti tudi svoj prav. List položi na papir, zmeša barvo in potegne najprej ob listovem robu tanko črto, nato odstrani list in napolni obrobljeni prostor z barvo; da me končno ponosno in izzivajoče pogleda, si lahko mislite. Veselje mu nekoliko pokvarim z opombo, da ta način slikanja ni pravilen, ker bi cele hiše ne mogel položiti kar tako na papir, samih listov pa menda vendar ne bode slikal ven in ven. Svetujem mu naj le poskusi tako, kakor pri bukovem listu; počasi se priučimo vsemu.

Pri slikanju opozorim Ivka na razne posebnosti posameznih listov. Tako mora n. pr. opazovati, da imajo nekateri listi samo eno glavno žilo, iz katere izhajajo postranske žilice. Javorov list ima pet žil, ki vse izhajajo iz ene točke. Ivek opazi tudi sam marsikaj. Pokazal mi je, da je pecelj na koncu debelejši, celo na sliki sem videl to posebnost. Listove žile so proti koncu vedno tanjše; na izprehodu pobere Ivek dolgo šibo: „Ta je tudi na enem koncu tanjša“, pravi. Opozorim ga na drevesna debela in vsa rastlinska stebela sploh; Ivka zelo zanima moje izvajanje, tuintam že prav razumno in učeno poseže vmes.

Povedal sem že, da je Ivku slikanje s čopičem zelo všeč. Poleg tega mu ohrani roko lahko in gibko, kar je zelo dobro tudi zato, ker dobe skoraj vsi otroci pri pisanju v šoli trdo in okorno roko.

Mnogokrat svetujem Ivku naj nariše list s svinčnikom. Prvo tako podoba sem mu narisal sam tako, da je bil videti samo listov rob v mehki črti. Ivek pa gleda in gleda. „Ta list je izginil in ostal mu je samo še rob“, mi razlaga, kakor kakšen profesor. Spoznal sem, da ima Ivek prav. Če narišem samo listov rob, tedaj to ni list, ampak samo kriva črta; ploskev moram narisati s ploskvijo. No, temu nedostatku lahko odpomoremo. Ivku pokažem, kako lahko pokrijemo ploskev s svinčnikom, če ga gibljemo s kratkim zamahom po papirju. Za tako delo mora biti svinčnik top in ne priostren. Temnejšo ploskev napravimo z večjim pritiskom. Da spoznamo, katera barva je svetlejša, držimo pisan list predse in počasi zapiramo oči; ona barva, ki jo vidimo še v trenutku, predno popolnoma zamižimo, je najbolj svetla.

Ivku povem obenem, da je svinčnik zato zelo primerno risalno sredstvo, ker ga imamo vedno pri roki in ga tudi lažje vzamemo seboj na izprehod nego barve, čopič in skledico za vodo. Kdor zna s svinčnikom dobro risati ploskve, pozneje prav lahko riše z barvastimi svinčniki, s katerimi lahko naredimo zelo lepe barvaste podobe.

Ivka navajam k risanju v prvi vrsti zato, da se vadi opazovanja in primerjanja; obenem vzljubi naravo in delo. Izvršene izdelke skrbno spravlja ali jih praktično uporabi. Včeraj je zavil knjigo s podobami v siv zavijalni papir; rekel sem mu naj sprednjo stran na ovitku primerno okraši z naslikanimi ali izstriženimi listi. Prvi okraski ni bil ravno posebno lep, a ko sem mu stvar razložil, je ovitek obrnil in poskusil še enkrat svojo srečo.

Ivek si jeseni preskrbi vse polno naslikanih, narisanih ali suhih listov. Iz te zaloge bo pridno črpal pozimi. Njemu je prava igrača okrasiti podstavek za svetiljko, tudi svetiljkin senčnik ne sme biti kar bel. Naštel mi je že lepo vrsto predmetov, ki jih hoče okrasiti. Pisalna mapa, škatlja za ovratnike, trakove in rutice, cvetlični lončki i. t. d., počasi pride vse na vrsto. V doglednem času hoče ustanoviti celo domačo tovarno za razglednice, saj upa, da bo drugo leto slikal tudi sadje in — cvetke! Vse to mi pripoveduje rdečih lic in iskrečih se oči; jaz mu verujem in visoko cenim njegove izdelke, čeprav so skromni in neumetniški. Taki izdelki imajo neprimerno večjo vrednost nego predmeti, ki jih za drag denar kupimo pri trgovcu in ki so že napol ali docela izdelani tako, da otrok le še kaj prilepi, prireže ali poslika, oziroma pomaže, potem si pa domišlja, da je vse pristno njegovo delo.

In čas beži! Pisani jesenski gozd bo kmalu porjavel in nemila burja bo odnesla drevju zadnje letošnje listje. Sv. Miklavž je pred durmi. Prinese li Ivku novih barv, ali barvastih svinčnikov in popirja — kdo ve!

Repatice ali kometi.

Po različnih virih posnel *Erzé*.

I.

Bilo je leta 1899. neke novemberske sobote, ko so mi v šoli otroci vsi plašni pravili, da bo v nedeljo sodni dan. Zemlja bo bajé trčila ob zvezdo ter se bo razletela. Mladino sem skušal pomiriti s kratko razlago, da se v nedeljo po noči ne bo kar nič hudega zgodilo. Nasprotno. Ako bo nebo jasno, gledali bomo nebroj prelepih zvezdnih utrinkov. Kajpada mi otroci niso verjeli. Predno sem jih popoldne izpustil, zabičal sem jim še, naj le čisto gotovo izdelajo dano jim domačo nalogo. Izgovor: „Sem mislil, da bo sodni dan, pa nisem napravil naloge,“ ne bo držal. Jaz bom v ponedeljek točno ob $\frac{3}{4}$ na 9 v šoli.

Ej, kako posebno lepo je naše zvezdnato nebo v brezmesčnih jasnih nočeh. Pa je že križ z zvezdami. Naj se ti popelje katera! Pri vsaki vožnji naznanja bajé tista-le lučka, da je umrl ubog zemljan ter se preselil iz doline solz tja v elizij. Včasih se ti pa zvezde utrinjajo, kakor bi bile obredene. Ljudstva je strah; križa se in stoka, meneč, kaj bo. Ako se pa na nebu zapazi s posebnim sijem obdana zvezda, od katere se daleč tja pod nebo vleče svetel rep, takrat pač upade neukemu človeku vsa njegova morebitna razsodnost in treznost. S strahom in trepetom gleda to nenavadno prikazen: križa se pred nastalo repatico.

Še dandanes veruje ljudstvo v različne vraže, da povzroča prikazen kometa najrazličnejše zle posledice. V prejšnjih stoletjih je ta prazna vera še bujnejše šla v klasje.

Nekaj historičnih dokazov.

V srednjem veku je bila znana kitica, ki je ljudem govorila o grozovitih posledicah, katere povzročuje prikazen kometa. Evo je:

Acht Hauptstück sind, die ein Komet
Bedeut', wann er am Himmel steht:
Erdbeben, Pest, Krieg, Wassernot,
Teuerung, Änderung, Hunger, eines Herrn Tod.

Komet, ki se je prikazal l. 942., je bil „träffentlicher sterbend und schelmentod an vych und thieren“.

V 15. stol. so prihrumeli Turki iz Male Azije. Zrušili so vzhodno rimsko cesarstvo in prodirali dalje proti zapadu. Leta 1532. se je na nebu prikazala repatica. Ljudstvu je bila kaj dobrodošla. Toda zakaj? Nad Turčina so jo

bili namreč pognali na ta način, da je papež Klement VII. repatice kratkoma preklel in jo je poslal nad Mosleme rogovilit in razgrajat.

Kometi so bili po takratnem naziranju božji seli, ki so oznanovali v različnih podobah različne kazni. Ljudska domišljija je videla v prekrasem kometovem repu grozeč meč, butaro šib ali pa metlo.

Bilo ni vse eno, od katere strani se je pokazala repatica, kam se je pomikala, nad katero deželo ali naselbino je obstala. Leta 1653. je komet „povzročil“ v Švici kmečki punt. „... die Landleuth ließen gegen ihren Oberkeiten einen großen unwillen verspüren, da entstund ein Comet . . . Darbei zu notieren, daß dieser Comet zu Zürich wegen beständig trüben Wetters nimahle hat können gesehen werden: also ist auch ihre Burschaft Anno 1653 still gesessen.“

Novembra 1. 1680. se je prikazal komet. V nekem takratnem norimberškem listu se čita o njem med drugim takole: „Man findet sowohl in heiliger Schrift als auch andern glaubsichern Historien, daß sooft der Allmächtige Gott die Sünden einiger Erd-Bewohner zu bestraffen sich entschlossen: Er solches zufor aus mild-väterlicher Langmut entweder durch wahre Propheten oder entsetzliche Wunder ankünden lassen; hat sothane Warnung gefruchtet und ist eifrige Buß und Bekehrung erfolget, so ist auch die angedrohte Straff abgewendet im widrigen aber unfehlbar vollzogen worden . . . Als hat Er nun abermalen an dem hohen Himmel eine erschröckliche Fackel, Ruthe und Schwert, zu einer gütigen Warnung für den annoch bevorstehenden Unglück aufgesetzt; Damit . . . dieser grausame, fürchterliche . . . Comet einige Entsetzung und Veränderung in den Sündverstockten Gemüthern auswürken und die nunmehr abgeurtheilte Sünden-Straffen durch herzliche Reue und Buß zurückgezogen werden möchten.“ — Za tem sledi opis repatice. Spis se končuje s sonetom: (izvleček)

„List, Lust, Laster-voller Sünder. Sih auf, wie dich übersteigt diese bleiche Feuerrakete . . .
Ach es redet ohne Rede GOTT durch diesen Straff-Propheten
Ruthe, Schwerdt, Gift stehen fertig, dich o böser Mensch z schlagen
Mit Krieg, Armut, Krankheit, Sterben, und mit allen Jammer Plagen . . .“

Ta repatica je baje povzročila, da je v Rimu „neomadeževana“ kura znesla jajce, na katerem je bil vpodobljen ta komet.

Leta 1665. je zaukazal virtemberški vojvoda Eberhardt vsled takrat se prikazavšega „nachdenklichen Kometenkerns“ tri „ausführliche absonderliche Kometen-Bußpredigten, damit der Schöpfer nicht mit denen vorhandenen Strafen wirklich hereinbrechen möge.“

V prejšnjih dobah še niso imeli tako občutljivih priprav na zvezdarnah, o spektralni analizi še ni bilo nič znanega, tudi še niso poznali fotografovanja. Vse se je naslanjalo le na domnevanja in astrologija s svojo lažnivostjo je kraljevala.

Dovolj o tem! K stvari!

II.

Zunanja oblika kometa se deli navadno na dva dela: na glavo in rep. Pri natančnejem opazovanju se vidi, da je sredina glave najbolj svetla: imenuje se zrno. Obdano je z manj svetlim žarečim meglenim ozračjem, ki se zove ovoj. Rep je podoben votlemu stožcu, kojega konica tiči v kometovi glavi in je ž njo vred obrnjena proti solncu, a osnovnice od solnca proč. Toda niti oblika ovoja niti oblika repa ni pri vseh kometih enaka.

Meglen ovoj je včasih podoben krogu, včasih ima podobo dolgih na različne strani se dvigajočih plamenov, včasih zopet je sličen kladivu, sploh je lahko najrazličnejše oblike. Rep je včasih podoben razprostrti pahljači, včasih krogu, ki je razprostrt okoli glave liki sij nad svetnikovo glavo. Nahajajo se tudi kometi brez repa. Skozi zrno se ne vidi. Pač pa se včasih zapazi, da sta ovoj in rep posuta z zvezdicami. Te zvezdice so daleč onstran kometa. Sijejo torej skozi kometov ovoj in rep. (Kdo že ni opazoval nad svetnikovimi glavami vpodobljenih srjev z zvezdicami!) Včasih se prikažejo kometi z dvema, tremi ali še več repi.

V začetku je kometovo zrno temno in komet brez repa. Črez nekaj časa zažari zrno in komet dobi rep. Čim dalje stoji komet na nebu, tem jačje žari zrno in v tem večjem obsegu se razvija rep. Včasih narašča rep z izredno brzino. Komet, ki ga je Newton opazoval l. 1680, je dobil v treh dnevih 225 milijonov km dolg rep, kateri je narastel na 415 milijonov km. Ta daljava bi presezala polovico Jupitrove oddaljenosti od solnca, koja znaša 777 milijonov km. Leta 1744. se je prikazal komet z 28 mil. km dolgim repom. Človek bi prehodil to daljavo v okolo 890 letih. Leta 1843. se je prikazal komet s 320 mil. km dolgim repom. Premostil je oddaljenost Marksovo od solnca. Po takem mostu bi ekspresni vlak drdral črez 300 let, da bi došel od enega konca do drugega. Posebno lepo razvit rep je imel komet, ki se je prikazal l. 1882. Prvi komet je tičal v drugem, slabejem, kakor v megleni cevi. Repatice so tudi različne po velikosti glave. Nekatere so tako majhne, da se s prostimi očmi ali sploh ne ali pa le komaj vidijo, nekatere zopet so precejšnje velikosti. L. 1811. je Herschel meril rdeče zrno takrat se prikazavšega kometa in je našel, da je imel premer 207.000 km dolgoti. Zrno je bilo obdano s 301.000 km širokim, temnosivim ovojem, skozi katerega so se opazovale tudi manjše zvezdice. Ta ovoj je obdajal še drug, 110.000 km širok. Premer glave je znašal 1,040.000 km.

Črez nekaj časa začne svetloba zrna pojemati in rep se krajšati. Nazadnje ugasne zrno, rep se izgubi in komet izgine.

Zunanost kometa: glava (zrno z ovojem) in rep.

(Dalje.)

Književno poročilo.

Novosti.

Družba sv. Mohorja je podarila za leto 1909. svojim članom naslednjih sedem knjig:

1. Koledar za leto 1910. Prinaša razen vsakoletnega imenika in navadnega koledarskega gradiva več pesmi A. Medvedovih, Neubauerjevih in drugih katoliških pesnikov ter več krajših povesti in črtic.
2. Slovenske večernice, 63. zvezek. Obsegajo na 34 straneh I. Cankarjevo novelo „Sosed Luka“, Meškov spis „Slovenci v Lurdu“ in I. Knafličeve „Popotnikove povesti“.
3. „Pisana mati“. Povest. Spisal I. F. Malograjski.
4. „Navzgor — navzdol.“ Spisal dr. I. Vošnjak.
5. „Marija v zarji slave“. Spisal Fr. Rihar.
6. „Podobe iz misijonskih dežel“. I. zvezek.
7. „Sveta maša“. Spisal V. Podgorc.

Koledar družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani za navadno leto 1910.

Družba sv. Cirila in Metoda je zopet letos izdala svoj dobroznani vsakoletni „Koledar“, ki poleg letnega poročila o delovanju Družbe obsega nekaj prav lepih in zanimivih člankov. Na prvem mestu je životopis velikega Družbinega mecena Viljema Polaka. Sledi poučen in uvaževanja vreden članek „Narodna vzgoja v domači hiši“. Znani manjšinski pisatelj Lev Brunčko je napisal nekaj informacij o ljudskem štetju leta 1910. A. B. je objavil interesantni razglas „Slovenskega društva v Celovcu“ l. 1848. in poziv „Posvetimo se obrambnemu delu!“ R. Orel pa je objavil mikaven potopis „Med beneškimi Slovenci“. Nato sledi obširno poročilo o XXIV. veliki skupščini Družbe na Jesenicah, imenik podružnic, imenik pokroviteljev itd. — Vsebina je torej jako bogata in zanimiva. Že zato „Koledar“ slovenskemu občinstvu kar najtopleje priporočamo; priporočamo ga pa tudi zato, ker je dobiček iz razprodaje namenjen za Družbine svrhe. Cena „Koledarju“ je tako nizka — samo 1 K 20 vin. — da bi ne smelo biti nobene res slovenske hiše brez njega.

Naznanilo.

„**Matica Slovenska**“ izda za leto 1909. sedmero knjig in sicer: 1.) Bleiweisov Zbornik (študije o literarni in politični naši zgodovini Bleiweisovih in Levstikovih časov), 2.) Zabavna knjižnica, 3.) Knezova knjižnica (obe z zabavnim čtivom); 4.) „Onjegin“, pesnitev Rusa Puškina, prevedel dr. Ivan Prijatelj; 5.) „Koroška“ I., zemljepisni del (s slikami in z natančnim jezikovnim zemljevidom te dežele, napisal dr. M. Potočnik); 6.) Stanko Vraz (obsežna študija, napisal dr. Branko Drehsler); 7. Štrekelj, Narodne pesmi. — Knjige so malone natisnjene in se bodo letos rano razpošiljale. Naj zato čimprej pošlje članarino (4 K), kdor želi dobiti letošnje knjige.

Zemljevid „Matice Slovenske“. „Matica Slovenska“ daje na znanje, da se na naročila brez obenem poslanega denarja ne more ozirati.

Razgled.

Listek.

Slovenska Šolska Matica. Imenik društvenikov „Slovenske Šolske Matice“ za leto 1909. se že tiska.

Gg. poverjeniki, ki še niso poslali nabiralnih pol, naj to nemudoma store, ako hočejo, da bodo njih člani izkazani v tiskanem imeniku. Odbor.

O javnem mnenju. Na Dunaju nameravajo postaviti poseben mestni muzej, a so umetniki jako razburjeni zaradi stavbnega prostora. V hudem prepiru v javnosti se pa nekateri sklicujejo na nestalno javno ljudsko mnenje. O tem jim krepko označuje profesor L. E. Tesar v „Kunst-Revue“, da v resnici ne govori ljudstvo, temveč dnevna kritika „berüchtigt in deutschen Landen ob der Rücksichtslosigkeit und Rohheit, mit der sie seit jeher die Schaffenden behandelte, ja bis in den Tod hetzte — Feuerbach und Marées — und ob der Beschränktheit und Käuflichkeit“. Tudi omenja, da leži resnica v srcu pravega ljudstva, a ne v javnem mnenju, ki je srce in resnico prodalo. — Vsak narod ima svoje vrline in napake. O Nemcih pravijo, da imajo najboljše modroslovce, dejstva pa zraven kažejo — kakor povsod na svetu —, da množice nimajo nikdar razuma za modrost in umetnost, ako ne sodeluje dobra vzgoja, ki ustvarja šele podlago za nadaljno plemenitev vsakega naroda.

F. F. L.

Krištof Kolumb — svetnik. Nekateri ameriške novine pišejo, da se namerava v kratkem proglasiti Krištofa Kolumba za svetnika. Ta ideja baje ni nova, ampak izvira že iz leta 1892, ko se je slovesno obhajala 400letnica odkritja Amerike. V Ameriki se je baje združilo 250.000 ljudi, ki hočejo na vsak način imeti domačega svetnika. Ker je moč amerikanskega dolarja velika, ne bode Amerikancem posebno težko, pridobiti si svetnika, katerega hočejo sami imeti.

Najdeni stari srbski rokopisi. V knjižnici rodbine Jošilović v Sarajevu so našli znamenite starosrbske rokopise. Med temi rokopisi se nahaja zakonik srbskega carja Dušana in psalter z molitvami. Na rokopisih je letnica 1222. Bosanska vlada se pogaja z Jošilovići glede nakupa teh dragocenih rokopisov. Srbski rodoljubi skušajo to preprečiti, da bi to narodno svetinjo ohranili v narodnih rokah.

Konkurenca časopisom. V New Yorku se je ustanovila telefonska družba, ki namerava napraviti časopise nepotrebne. Družba bo vsako jutro po telefonu obveščala svoje naročnike o vseh dogodkih zadnjih 24 ur. Poleg novic bode dobavljala tudi godbo in operno petje, ker bode v zvezi z vsemi gledališči, tako da bodo ljudje zvečer lahko doma poslušali.

Iz česa je človek? Človeško telo sestaja — kakor so dognali kemiki — iz istih snovi, kakor kurje jajce; in sicer je 1000 kurjih jajec približno toliko, kakor en srednji človek. Vsak ima v sebi toliko fosforja, vodika in ogljenčeve kisline, da bi z njimi napolnil zrakoplov, ki zadostuje, da bi človeka dvignil v zrak. Ko bi materijo, ki je v človeku skrita, porabili za izvor svetlobe, bi človeško telo zadostovalo en cel večer za razsvetlavo 500 m dolge ceste. Če bi iz ogljenih delov napravili grafit, bi dobili 780 tucatov svinčnikov. Železa je v naši krvi toliko, da bi se iz njega lahko napravilo sedem podkev. Vsak človek ima v sebi ca. 600 gramov fos-

forja, kar zadostuje za 820.000 žveplenk in zastrupitev 500 oseb. Soli je v vsakem človeku za celih 20 kavinih žlic. — Ljudje se niti ne zavedajo, kakšne zaklade hranijo v sebi!

Pedagoški paberki.

Šolska mlekarna. Šolsko mlekarstvo so vpeljali v Dukso na Češkem. Vsak dan ob desetih predpoldne dobe otroci po eno skledico prekuhanega mleka. Čudno je, da si otroci premožnih staršev mleko radi kupujejo, med tem, ko ga doma ne marajo. Očividno se pozna, kako dobrodejno vpliva mleko na telesni razvoj mladine. Od 15. sušca t. l. do šolskega sklepa, to je v štirih mesecih, se je razdelilo 11.080 skledic, izmed teh 1535 brezplačno. Porabilo se je 14 hektolitrov mleka. Stroški za postrežbo in drugo so znašali le 73 kron. Za kurjavo je skrbelo mesto samo. Vsi drugi izdatki so se poravnali z dohodki mlekarne same.

Avstrijsko ogrska armada šteje v miru 380.786 mož in 28.742 častnikov. Na posameznega častnika pride torej 14 mož. „All. Bauernzeitung“ je dokazala, da n. pr. na Češkem, t. j. v deželi, ki stoji glede šolstva na prvem mestu, podučuje 8016 nemških učiteljev 424.400 nemških otrok. Na enega učitelja pride torej povprečno 53 učencev, po drugih deželah pa mnogo več. V nekaterih kronovinah podučuje učitelj po 100—150 otrok. Častnik ima torej nalogo 14 odraslih mož vežbati „na vojaški način“, učitelj naj pa podučuje 53 do 150 otrok v tolikih predmetih, vrhu tega naj pa tudi skrbi za telesno in duševno vzgojo mladine.

Ljudske šole na Ruskem. Šolski odsek gosudarstvene dume je sklenil, da se smejo otroci v ljudskih šolah poučevati v njih rodnem maternem jeziku v prvih dveh letih, vendar pa se mora s poukom ruskega jezika pričeti že takoj po treh mesecih v prvem letu. V tretjem letu se morajo vsi predmeti poučevati izključno v ruskem jeziku.

Novi aforizmi Tolstega. Tolstoj je sestavil drugi zvezek knjige „Za vsak dan“. Nahajajo se tam življenjski nauki, vloženi v pregovore, izreke itd. Nekateri aforizmi in sestavke je spisal Tolstoj sam. Navajamo jih nekaj. „Krava, konj in druga domača žival ne gredo z dvorišča, če so še tako lačni, ako se vrata odpirajo na znotraj. Poginejo gladi, toda ne pride jim na misel, da bi šli nekoliko od vrat in jih potegnili k sebi, raje tišče vanje, ker ne vedo, da jih na ta način še tesneje zapirajo. Samo človek razume, da se včasih ne sme kake stvari naravnost upirati, temveč, da je pogosto najprej stopiti nazaj, da lahko napredujemo. Razum je to človeka naučil. Glej, zakaj je razum pri človeku najjemenitnejši! Tega razuma ne sme človek zgubiti pred vsem takrat, kadar se poraja v njem čut sovraštva proti drugim ljudem“. — „Ljudje pogosto prištevajo med čednosti ljubezen do rodbine in do svojega naroda. To je velika zmeta. Slabega sicer ni nič v ljubezni do rodbine in do naroda, razume se to pri vsakem človeku samo ob sebi, toda nič slabega ni v tem le v toliko, v kolikor človek iz ljubezni do svojega sorodstva in do naroda ne dela zlega človeštvu. Če pa iz ljubezni k bližnjemu dela hudo oddaljenjšim, kakor delajo ljudje, ki zaradi svoje rodbine tlačijo ostale ljudi, ali ki se bojujejo s tujimi narodi in jih ubijajo zaradi svojega naroda, potem to ni več čednost, temveč pregreha“. — „Ljudje se skrbno sami tako zvezujejo, da jih vse lahko posameznik ali nekaj malo posameznikov premika; potem pa dajo vrvico tega zvezanega klopčiča komurkoli in se čudijo, da jim je slabo“. — „Znanost je postala razdajalka diplomov za izrabljanje tujega dela“.

Kronika.

Lavtarjeve računice. Po spodnještajerskem je nekdo razglašal, — ne vemo iz katerih vzrokov, — da na mariborski vadnici niso v rabi Lavtarjeve računice. Temu

nasproti konstatiramo, da so se Lavtarjeve računice takoj po aprobaciji vpeljale na dotičnem zavodu.

100.000 ljudskošolskih učiteljev in učiteljic na Francoskem t. j. vsa francoska ljudskošolska učiteljska organizacija je vložila proti vsem francoskim nadškotom in škofom zaradi zadnjega pastirskega lista, v katerem se slika zli vpliv posvetnih ljudskih šol, odškodninsko tožbo pri civilnem sodišču.

Francoski nadškof Anette je svoje ugovore o vprašanju posvetnih ali lajskih šol umaknil ter naroča s posebno okrožnico svoji duhovščini, da posvetnih ali lajskih šol ne sme preganjati, ampak da naj od njih le zahteva, da ostanejo v resnici nevtralne in da verski čut učencev nikakor ne žalijo.

Cesare Lombroso umrl. Iz Turina se javlja, da je tam 19. okt. t. l. zjutraj ob 5. umrl slovit italijanski učenjak in osnovelec moderne kriminalistične šole, ki temelji na antropologiji in pozitivizmu, profesor turinskega vseučilišča Cesare Lombroso. Učenjak je bil že dalje časa bolan in njegova smrt ni nikogar presenetila. Bil je star 73 let. Lombroso ima neveljavne zasluge za psihiatrijo in kriminalistiko; zapustil je mnogo znanstvenih spisov in vzgojil veliko vrsto slovitih učencev.

Nemške šole v inozemstvu. Z nastopnimi podatki dokazuje G. Trench širjenje nemških šol po vseh državah. — V evropskih državah Rusije je 60 nemških šol za 1100 učencev; v Rumuniji 30 za 4200 učencev; v Belgiji 10 za 1900 učencev; v Turčiji 6 za 1830 učencev; v Italiji 14 za 880 učencev; na Francoskem pa ena v Parizu. — V Aziji deluje aktivno 21 nemških šol za 1250 učencev; v južni Afriki 46 šol; v Avstraliji 80 šol za 2600 učencev; v državi Rio de Grande 500 šol za 1500 učencev; v Argentini 60 (3500 učencev); v Čili 36 šol za 2800 učencev. Za izdržavanje teh šol daje nemška država na leto 850.000 mark subvencije.

Druga odborova seja državne zveze avstrijskih okrajnih šolskih nadzornikov se je vršila dne 2. t. m. v Rodejevem Palace hotelu na Dunaju. Ob navzočnosti skoraj vseh odbornikov so bile zastopane do cela vse kronovine in vse narodnosti. Dnevni red je obsegal zelo važne točke in posvetovanje je trajalo, z dvehurnim presledkom opoldne, od 9. ure dopoldne do pol šestih zvečer. Posebno važni so bili enoglasni skepi o bodoči taktiki, ki so seveda obvezni tudi za deželne organizacije. Ob pol 1. popoldne je sprejel ministrski predsednik Bienert ves odbor in takoj zatem tudi naučni minister. Oba ministra, osobito pa grof Stürgkh, sta priznala upravičenost zahtev okrajnih šolskih nadzornikov in izrečno potrdila, da je stalno nameščenje okrajnih šolskih nadzornikov neizogibna potreba, ki se ji ne bo mogoče več protiviti. Glavni zadržek je pač še finančni minister. Ker je večina državnoborskih strank zdaj že tudi za popolno poddržavljenje okrajnih šolskih nadzornikov, se bo to torej izvršilo lahko takoj, kakor hitro bodo našli pokritje za vsled tega narastle stroške. Saj je pa tudi prav tako! Če si je država pridržala vse pravice ob šolskem nadzorstvu, naj odvzame deželam še dotične stroške!

JAVŮREKOVA

Palestina s tičjega pogleda

je povsod poznan kot najboljši zemljekaz za bibliški pouk in za razjasnjevanje zemljepisnih temeljnih pojmov.

Risba zemljevida je taka, da ga vsak učenec takoj razume.

Odobren od preč. knezoškof. konzistorija v Pragi in od c. kr. ministrstva za bogočastje in uk.

Krasen barvotisk 137 × 73 cm napet na platno 14 K; s skobami 15 K.

Če se direktno naroča — znižana cena. Zahtevajte prospekt!

Pošilja ga učitelj J. B. Škorpil, Praga, VII—748.

V najinem založništvu je izšla:

VOJVODINA KRANJSKA

Izdava **A** za šole:

17 zemljepisnih nariskov v barvotisku z besedilom in dodanim pojasnilom zemljepisnih znamenj.

Sestavil in narisal

FRAN MAROLT,

učitelj v Ljubljani.

Visoki deželni svet kranjski je z razpisom z dne 25. maja 1907, št. 2463, odobril in pripustil to učilo v uporabo kot razredno na ljudskih in meščanskih šolah s slovenskim učnim jezikom.

Vsi nariski, izvršeni na 18 listih, so risani v merilu 1 : 75.000. — Velikost 87 × 60 cm.

Torej ponazorujejo po minimalnem načrtu za zemljepisni pouk v ljudskih šolah izbrano učilo v taki velikosti in preglednosti, da ga vsi učenci vsega razreda lahko na daljavočitajo.

Cena 10 K.

Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani.

Cena 1 K.

Izdava **B** za učence:

17 zemljepisnih nariskov v barvotisku z besedilom.

Sestavil in narisal

FRAN MAROLT,

učitelj v Ljubljani.

Izbor učiva se naslanja doslovno na podrobni učni načrt, ki ga je odobril c. kr. deželni šolski svet z razpisom z dne 27. decembra 1903, št. 2791, in ki velja kot normativ za domoznanski pouk v četrtem šolskem letu 2-, 3-, 4- in večrazrednih ljudskih šol. Z razpisom vis. c. kr. deželnega šolskega sveta kranjskega z dne 28. januarja 1908, št. 468, je to delo odobreno kot učilo na ljudskih in meščanskih šolah.

Listnica uredništva.

Tej številki smo priložili pošne položnice. Kdor ima poravnano naročnino za tekoče leto, porabi naj jo v prihodnjem letu. Ljubše nam je, če se vplačuje naročnina potom pošne položnice in ceneje je za obe stranki.

Kdor še ni poravnal zaostale naročnine, naj to stori čimpreje, gotovo pa pred 15. decembrom, da ne nastane nered v razpošiljanju. Prosimo!

RAZPIS NATEČAJA.

Učiteljske službe.

Štev. 3382/I.

Na štirirazredni ljudski šoli **Leitersberg-Karčevina** namesti se stalno nadučiteljska služba z rednimi dohodki po prvem krajnem razredu in s prostim stanovanjem event. 25% druge plačilne stopnje.

Redno opremljene prošnje vposlati je krajnemu šolskemu svetu **Leitersberg-Karčevina**, pošta Maribor, do konca novembra 1909.

Dokazati je sposobnost obeh deželnih jezikov in za poučevanje rimsko-katoliškega veroizpovedanja.

Okrajni šolski svet v Mariboru, dne 22. oktobra 1909.

Predsednikov namestnik: **Bancalari**.

Štev. 2800/09/P.

Na enorazredni ljudski šoli v **Narapljah** se bode stalno namestila služba učitelja in šolskega voditelja z dohodki po drugem krajnem razredu in s prostim stanovanjem.

Prosilci za to mesto, ki morajo biti usposobljeni za pouk v obeh deželnih jezikih in za veronauk, naj vložijo svoje prošnje s spričevalom usposobljenosti in zrelostnega izpita ter z domovnico opremljene, predpisanim potom pri krajnem šolskem svetu v **Narapljah**, pošta Ptujška gora do 30. novembra 1909.

Okrajni šolski svet Ptuj, dne 25. oktobra 1909.

Štev. 2880/09/P.

Na štirirazredni ljudski šoli pri **Sv. Lovrencu na Dravskem polju** se stalno namesti učiteljska služba z dohodki po tretjem krajnem razredu in s prosto izbo.

Prosilci za to mesto, ki morajo biti usposobljeni za pouk v obeh deželnih jezikih in za veronauk, naj vložijo svoje prošnje, opremljene s spričevalom usposobljenosti in zrelostnega izpita ter z domovnico, predpisanim potom pri krajnem šolskem svetu pri **Sv. Lovrencu na Dravskem polju**. Dokazati je znanje obeh deželnih jezikov.

Okrajni šolski svet Ptuj, dne 6. novembra 1909.

Štev. 1093/09/R.

Na enorazredni ljudski šoli pri **Sv. Roku** se bo stalno namestila služba učitelja in voditelja z dohodki po II. krajnem razredu in s prostim stanovanjem.

Prosilci za to mesto, ki morajo biti usposobljeni za pouk v obeh deželnih jezikih in za veronauk, naj vložijo svoje prošnje, opremljene s spričevalom usposobljenosti in zrelostnega izpita ter z domovnico, predpisanim potom pri krajnem šolskem svetu pri **Sv. Roku**, pošta Rogatec, do 12. decembra 1909.

Okrajni šolski svet Rogatec, dne 9. novembra 1909.

POPOTNIK

izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrť leta 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Naročnino in reklamacije

sprejema »Zavezin« blagajnik **Fr. Luznar** v Kranju. — Rokopise pa je pošiljati ravnatelju **M. J. Nerat-u** v Maribor, Meščanska uliça (Bürgerstraße) 8.